

Täysistunto

Tiistai 25.10.2016 klo 14.04—20.39

11. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi perustulokokeilusta sekä tuloverolain 92 §:n ja ennakkoperintälain 17 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 215/2016 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Maria Lohela: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 11. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan, valtiovarainvaliokunnan ja työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan on annettava lausunto.

Sitten siirrytään keskusteluun, jossa ensimmäisenä ministeri Mattila ja sitten ministeri Vehviläinen.

Keskustelu

16.14 Sosiaali- ja terveysministeri Pirkko Mattila (esittelypuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tällä esityksellä toteutetaan perustulokokeilun niin sanottu ensimmäinen vaihe. Käynnistettävän perustulokokeilun ensisijainen tavoite liittyy työllisyyden edistämiseen. Kokeilun tavoitteena on saada seurantatutkimukseen perustuva vastaus siihen, edistääkö perustulo työllistymistä.

Perustulokokeilun kohdejoukkoon eivät kuulu sellaiset ryhmät, joiden työllisyystilanteen parantamista perustulolla ei tavoitella, kuten vanhuuseläkkeellä olevat. Perustulon kohdejoukkona olisivat Kansaneläkelaitoksen maksamien työttömyysetuuksien, peruspäivärahan ja työmarkkinatuen, saajat. Heistä poimittaisiin satunnaisotannalla 2 000 hengen kokeiluryhmä. Perustulon vaikutuksia arvioitaessa kokeiluryhmää verrattaisiin verrokkiin, joka koostuisi niistä kohdejoukkoon kuuluvista, jotka eivät saa perustuloa.

Perustulon maksaisi Kansaneläkelaitos. Perustulon tasoksi esitetään 560 euroa kuukaudessa, ja se olisi saajalleen verovapaata tuloa. Tämä vastaa työmarkkinatuen ja peruspäivärahan nykyistä nettotasoa.

Perustulokokeilun ensimmäisessä vaiheessa on jouduttu ratkaisemaan perustulon yhteensovittaminen erilaisten muiden etuuksien kanssa. Tämä tehtävä on ollut huomattavan suuri.

Lisäksi, jotta kokeilu päästään aloittamaan suunnitellussa aikataulussa, ei verojärjestelmään ole ollut mahdollista tehdä muutoksia näin lyhyessä ajassa. Tästä johtuen perustuloa esitetään verottomaksi etuudeksi.

Perustuloa selvittävän tutkijaryhmän työ jatkuu vielä, ja se antaa loppuraporttinsa ensi kuussa. Tämän jälkeen hallitus päättää kokeilun jatkosta, niin sanotusta toisesta vaiheesta, joka voitaisiin aloittaa vuoden 2018 alusta. Sen yhteydessä on mahdollista muun muassa

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

tarkastella erilaisia veroratkaisuja, joita ei tämän tiiviissä aikataulussa toteutettavan kokeilun ensimmäisen vaiheen yhteydessä ole ollut mahdollista toteuttaa.

Esitys perustulokokeilun aloittamisesta on ainutlaatuinen kansainvälisestikin tarkasteltuna. Kokeilun avulla on mahdollista saada paitsi arvokasta näyttöä perustulosta ja sen vaikutuksista myös tietoa pirstaleisen sosiaaliturvajärjestelmämme kehittämiseksi.

Puhemies Maria Lohela: Ministeri Vehviläinen. Riittäneekö 3 minuuttia?

16.17 Kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläinen (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämän puheenvuoron käytän lyhyesti tässä kokeilukulttuurista vastaavana ministerinä ja totean ensinnäkin, että eilen hallituksen strategiaistunnossa kävimme jonkinmittaisen keskustelun näistä kokeiluista ja siinä yhteydessä siitä kunnianhimon tasosta, mitä hallituksella kokeiluihin kaiken kaikkiaan on. Katsoimme hallituksen piirissä, että varsinkin niihin kokeiluihin, jotka ovat täällä hallitusohjelmassa mainittuja, niin sanotusti strategisia kokeiluja, pitää saada mukaan tutkimuksellinen ote, joka juuri tässä perustulokokeilussa kaiken kaikkiaan on. Haluan todeta myös sen, että tämä perustulokokeilu on tietysti kaikista vaateliain näistä hallituksen kokeiluista. Muita kokeiluita, joita hallitusohjelmaan on kirjoitettu ja joita ollaan käynnistämässä ja tullaan käynnistämään, on muun muassa palvelusetelikokeilu, joka liittyy myös tämän soten eteenpäinvientiin aikataulusaan 2019. Lisäksi on olemassa kielikokeiluja ja sitten palveluvaliokokeilu, ja se on vasta alkutekijöissään, mutta aiomme saada sen myös ensi vuonna liikkeelle kaiken kaikkiaan.

Arvoisa puhemies! Kuten tässä jo edellä ministeri Mattila toi esille, tämä kokeilu tässä vaiheessa keskittyy nimenomaan siihen, miten voidaan löytää kannusteita sosiaaliturvan, eli tässä tapauksessa työttömyysetuuksien, ja tulojen yhteensovitukselle, sosiaaliturvan ja työn vastaanottamisen yhteensovitukselle. Me kaikki tiedämme, että tämä on ollut yksi iso kysymys viime vuosien aikana, itse asiassa erittäin pitkään. Kaikki puolueet ovat kantaneet siitä huolta, miten voitaisiin purkaa näitä kannustinloukkuja, joita meillä todellakin on paljon. Meillä on myös ollut työryhmää työryhmän perään, jokainen hallitus on halunnut purkaa kannustinloukkuja, on kehitetty osallistavaa sosiaaliturvaa, ja myös moni puolue on ilmoittanut kannattavansa jonkinlaista perustulomallia tai negatiivista tuloveroa. Nyt sitten Sipilän hallitus on ensimmäinen, joka tässä lähtee liikkeelle.

Haluan tässä puheenvuorossani ottaa myös esille kansallisen tulorekisterin, joka teille myös lienee tuttu. Eli vuosi sitten päätimme tämän vuoden budjetin yhteydessä Verohallinnon yhteyteen tulevasta kansallisesta tulorekisteristä, jota Verohallinto käytännön toteuttajana lähtee laatimaan ja tekemään. Se tarkoittaa sitä, että se on reaaliaikainen tulorekisteri, jossa työtulot, sosiaalietuudet ja verotus voidaan paremmin yhteensovittaa. Sen jälkeen poistuu tarve muutosverokorteille, ja jokainen ymmärtää, että niissä oloissa, kun meillä on kansallinen tulorekisteri käytössä, on totta kai paljon yksinkertaisempaa myös toteuttaa perustulon erilaisia malleja tai negatiivista tuloverotusta.

Arvoisa puhemies! Näen, että tämä perustulokokeilu, jonka ensimmäinen vaihe käynnistyy ensi vuoden alussa, on tietynlainen tammoinen alkua tai siltä kehitteillä olevaan 2020-luvun uuteen sosiaaliturvaan, joka huomioi paremmin silpputyön ja sen, että ihminen tarvitsee tänä päivänä ja tulevaisuudessa yhä enemmän erilaisia tulonlähteitä, joista oma tulonmuodostus muodostuu.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

Puhemies Maria Lohela: Ennen mahdollista debattia käydään puhujalistalta edustajien Zyskowicz, Parviainen, Mäkipää, Kalmari, Räsänen ja Kontula puheenvuorot.

16.20 Ben Zyskowicz kok: Arvoisa rouva puhemies! Arvoiset kansanedustaja! Puhun ensin muutaman ajatukseni yleisesti tästä niin sanotusta perustulosta ja sitten hallituksen esittämästä perustulokokeilusta.

Mitä perustuloon tulee, niin sillähän on erittäin laaja kannatus kansalaisten keskuudessa ja, kuten ministeri Vehviläinen tässä totesi, myös eri puolueiden keskuudessa. Tämä laaja kannatus perustulolle perustuu mielestäni siihen, että se on yleiskäsite, johon jokainen taho voi projisoida omat toiveensa ja unelmansa oikeudenmukaisesta ja kannustavasta sosiaaliturvajärjestelmästä.

Mitä perustulolta odotetaan? Odotetaan, että se poistaa köyhyyden. Odotetaan, että se poistaa turhan byrokratian. Odotetaan, että työnteko on aina kannattavaa. Li Andersson odottaa, että voi vaatia suurempia palkkoja, Björn Wahlroos odottaa, että voi maksaa pienempiä palkkoja, ja kaikki tämä tehdään niin, että se ei maksa yhtään nykyistä enempää. Itse näen, että perustulo on yleiskäsite, eräänlaista unelmahöttöä, josta jokainen voi siis muotoilla omat ihanteensa. A2:n palkka- ja työillassa joku osallistuja sanoikin, että perustulo on käsitteenä yhtä tarkka kuin esimerkiksi käsite "sosiaaliturva".

En siis henkilökohtaisesti usko, että on luotavissa perustulomalli, joka yhdistää kaikki harkinnanvaraiset ja muut sosiaaliturvaetuudet, joka täyttää kaikki nämä tavoitteet ja joka ei maksa yhtään nykyistä sosiaaliturvajärjestelmää enempää. Itse asiassa ajattelen, että perustulo käsitteenä on verrattavissa Tenavat-sarjakuvan Suureen kurpitsaan, jota innolla Eppu ja muut odottivat: Suuri kurpitsa tulee ja ratkaisee kaikki ongelmat. Itse asiassa hallitukseen ei oikein usko perustuloon, vaikka esittää nyt sitä kokeiltavaksi. Sivulla 6 hallitus kirjoittaa näin: "Todellinen perustulo, joka korvaisi olemassa olevia ansiosidonnaisia etuuksia, ei ole yhteiskuntapoliittisesti tai taloudellisesti mahdollinen."

Jos kuitenkin ajatellaan, että tulevaisuudessa meillä olisi jonkinlainen perustulo tai perustuloajattelun pohjalta uudistettu sosiaaliturvajärjestelmä, niin itse uskon, että se voisi pohjata lähinnä tähän negatiivisen tuloveron ajatukseen tilanteessa, jossa meillä olisi, vuodesta 2019 ymmärtääkseni, käytettävissä ministeri Vehviläisen mainitsema ajantasainen tulorekisteri. Tosin filosofisesti itse olen lämpimämpi osallistavan sosiaaliturvan kannattaja eli kannatan sellaista ajatusta, että ihmiselle, joka on ollut pitkään työtä vaille mutta on työkykyinen, työikäinen, aina tarjottaisiin mahdollisuus tehdä jotain merkityksellistä työtoimintaa, joka olisi merkityksellistä hänelle itselleen mutta myös koko yhteiskunnan kannalta. Mutta voi olla, että tämä osallistava sosiaaliturva ainakin osan perustulon kannattajien mielestä on täysin päinvastaiseen filosofiaan perustuva ajatus kuin niin sanottu perustulo.

Mitä sitten tähän hallituksen nyt esittämään kokeiluun tulee, ne monet ongelmat, jotka perustulon yleiskäsitteen alle muodostuvat, tulevat näkymään hyvin tässä keskustelussa, jossa ennustan, että moni perustulon vahva ja vakaa kannattaja tulee kuitenkin arvostelemaan tätä kokeilua, sanomaan, että väärin kokeiltu. Ja minäkin olen sitä mieltä, että ei tämä oikeastaan ole mikään perustulokokeilu. Montako eri sosiaaliturvaa tämä perustulo korvaa? Mitä sosiaaliturvaetuuksia yhdistetään nyt perustuloksi? Ei, ei yhdistetä mitään useimpia sosiaaliturvaetuuksia. Tässä kokeilussa perustyöttömyyskorvaus, siis perustyöttömyyskorvaus, peruspäiväraha tai työmarkkinatuki, korvataan uudella korvauksella, jonka nimi on "perustulo" ja johon liittyvät tietyt edellytykset. Mutta tässä kokeilussa ei —

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

toisin kuin esimerkiksi hallituksen esityksessä selostetussa Englannin mallissa, ja siinä oli joku toinenkin malli — yhdistetä mitään eri sosiaaliturvamuotoja yhden perustuloksi kutsutun käsitteen alle. Tämä on ensimmäinen kommentti.

Toinen kommentti on tietysti se, kuinka realistinen tämä malli olisi. Eri asiantuntijat ovat arvioineet, että jos tämä nyt esitetty malli skaalattaisiin koko väestön tasolle, niin kustannukset olisivat 10—15 miljardia euroa vuodessa nykyisiä kustannuksia enemmän. Mistä tässä kokeilussa sitten on kyse, kokeilussa, jossa perustulo ei siis korvaa esimerkiksi asuminen tai jossa perustulo ei siis korvaa esimerkiksi toimeentulotukea, puhumattakaan muista etuisuuksista?

Minun mielestäni tässä kokeilussa on kyse pitkäaikaistyöttömien kannustinkokeilusta. Meillä muodostetaan kaksi ryhmää, kokeilun piirissä oleva ryhmä ja verrokkiryhmä. Kokeilun piirissä olevalle 2 000 pitkäaikaistyöttömälle annetaan nykyisen perustyöttömyysturvan sijaan perustuloksi kutsuttu, sanotaan nyt työttömyysturva, joka ei lähde pois eikä myöskään pienene, vaikka asianomainen työllistyisi. Tähän liittyy myös se, että asianomaisella ei ole velvollisuutta osallistua työvoimapolitiittisiin toimenpiteisiin, eivätkä häntä uhkaa näin ollen mitkään karenssit, ellei hän osallistu. Sitten meillä on toinen ryhmä, verrokkiryhmä, 2 000 pitkäaikaistyöttömää, jotka saavat nykyisen työttömyyskorvauksen eli peruspäivärahan tai työmarkkinatuen, ja heillä on se tilanne, mikä nykyisin on, että jos he työllistyvät, niin silloin heiltä sulaa pois työttömyyskorvaus.

Nyt sitten kysytään ja kokeillaan, kummat työllistyvät paremmin: ne, jotka saavat pitää työttömyyskorvauksensa työllistyessään, vai ne, jotka eivät saa pitää työttömyyskorvausta työllistyessään? Ja tätä kokeilua ja sen tuloksia nyt sitten kuulemma ulkomaita myöten odotetaan suurella innostuksella. No, minä voin nyt etukäteen sanoa näin julkisesti, että aivan varmasti kokeilun tulos on se, että ne, jotka saavat pitää työttömyyskorvauksensa työllistyessään, työllistyvät paremmin kuin ne, jotka eivät saa pitää työttömyyskorvausta työllistyessään. Tämän tuloksen uskallan ennustaa jo nyt.

Totta kai kyse on pitkäaikaistyöttömistä, vaikeasti työllistyvistä ihmisistä, on alueellisia eroja, on myös eroja sen suhteen, sulaako siinä pois mahdollinen asumistuki, sulaako pois mahdollinen toimeentulotuki, mutta näillä reunaehdoillakin uskallan väittää, että kokeilun tulos on se, että kun ihminen saa pitää työttömyyskorvauksensa, vaikka hän ottaa vastaan silpputyötä, epävarmaa työtä, osa-aikatyötä, määräaikaista työtä, niin hän työllistyy paremmin kuin sellainen tavallinen työtön, joka ei voi ottaa näitä töitä vastaan ilman, että se vaikuttaa hänen työttömyyskorvaukseensa. Eli tämä on tämä kokeilun lopputulos. Uskallan näin ennustaa.

Mitä hyvää tässä sitten on? No, totta kai on hyvä, että tätä nyt kokeillaan, saadaan tarkempia tieteellisiä arvioita näistä vaikutusten määristä, ja hyvää on se, että näin osoitetaan jokaiselle, että työntöön kannustimilla on vaikutusta ihmisen työllistymiseen. Eli te, perustulokovaiset, jotka arvostelette työttömyysturvan muutoksia sanomalla, että eihän työttömyysturvan muuttaminen luo yhtään uutta työpaikkaa, ei luokaan, mutta ei perustulonkaan kokeileminen luo yhtään uutta työpaikkaa, ja kuitenkin tulette näkemään, että ne ihmiset, jotka työllistyessään saavat pitää työttömyyskorvauksensa, jota työttömyyskorvausta nyt siis kutsutaan perustuloksi, työllistyvät paremmin kuin verrokkiryhmän työttömät, joiden työttömyyskorvaus luonnollisesti lähtee, jos he saavat työtä.

Eli tämä hyvä asia tulee tässä nyt kaikille osoitetuksi, ettei edustaja Lindtmanin eikä edustaja Alanko-Kahiluodon eikä kenenkään tarvitse enää sanoa, että eihän se luo yhtään

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

uutta työpaikkaa, kun työttömyysturvaa muutetaan. Eli työttömän henkilön kannustimilla on merkitystä hänen työllistymiseensä, ja tämä tulee tässä kokeilussa todistetuksi.

16.30 Olli-Poika Parviainen vihr: Arvoisat herra ja rouva puhemies! On virkistävää käyttää hallituksen esityksestä ehkä optimistisempi puheenvuoro kuin hallituspuolueen ja kokoomuksen edustaja Zyskowitz äsken, mutta toki minullakin on tässä eri näkökulmia.

Tämä osittaisen perustulon kokeilun ensimmäinen vaihe — vaikka, edustaja Zyskowitz, tässä ei puhuta nyt perustulosta sanan kaikkein laajimmassa merkityksessä — merkitsee siitä huolimatta mielestäni suurta askelta paitsi kokeilukulttuurille Suomessa myös meidän sosiaaliturvamme uudistamisessa. Ainakin tämä avaa mahdollisuuksia. Tämä kansallinen perustulokokeilu on saavuttanut jo nyt aika paljon myönteistä huomiota maailmalla, ja sitä odotetaan kovasti. Myös tutkijat ovat siitä kiinnostuneita. Hallituksen vastuulla onkin nyt huolehtia siitä, että tämä kokeilu vastaisi niihin odotuksiin, joita sille on asetettu. Se ei ole ihan helppoa, kuten tulen kohta kertomaan.

Ajan myötä suomalaisesta sosiaaliturvasta on muodostunut melko monimutkainen tilkutäkki, jossa luoviminen on monille meistä valitettavan kuormittavaa ja vaikeaa ja lisäksi byrokratia on aika suurta. Tämä monimutkaisuus aiheuttaa niin sosiaaliturvan saajille kuin sitä myöntävillekin tahoille aikamoisia haasteita. Kannustinloukkuihin juuttumisen lisäksi esimerkiksi sosiaaliturvan alikäyttö on Suomessa ihan todellinen ongelma. Tukien hakeminen koetaan usein niin hankalaksi, että moni jättää heille kuuluvat etuudet hakematta, minkä seurauksena yhteiskunnalle syntyy muita kustannuksia, kun ihmiset voivat huonommin. Usein tuet jäävätkin hakematta kaikkein heikoimmassa asemassa olevilta, ja he kärsivät usein esimerkiksi köyhyydestä ja muista taloudellisista vaikeuksista muutenkin muita enemmän. Näihin ja muihin kysymyksiin tämäkin perustulomalli voi tarjota joitakin ratkaisuja. Kantava ajatushan ylipäätään perustulon taustalla ei ole ehkä mielestäni se unelmahöttö, johon edustaja Zyskowitz viittasi, vaan se, että määritellään, että käytössä olisi tällainen universaali, ehdoitta maksettava sosiaalietuus. Se on filosofisesti hyvin erilainen kuin se keppiin perustuva järjestelmä, jota Suomessa ainakin viime aikoina on pidetty enemmän esillä.

Perustulo mahdollistaa yksilölle siis enemmän valinnanvaraa ja päätösvaltaa omiin asioihinsa. Se kannustaa työntekoon ja tekee erilaisiin elämäntilanteisiin sopeutumisen ja niiden välillä liikkumisen helpommaksi yksilölle. Ensi vuoden alusta käynnistyvän kokeilun tehtävänä onkin oletettavasti osoittaa perustulon arvo aktiivisten ihmisten elämänpolkujen mahdollistajana ja turvana sellaisissa muutoksissa, joita saattaa tulla vastaan. Kontrollin sijaan avainasemassa on siis positiivinen tulevaisuususkko ja luottamus yksilöihin. Aivan kuten veroilmoitusten täyttämässä on siirrytty hyvin kokemuksiin paperiruljanssista luottamukseen pohjaavaan ilmoitusmenettelyyn, mielestäni on kypsä aika kokeilla tällaista menettelyä myös osana meidän turvaverkkoamme. Siksi olenkin iloinen siitä, että hallitus on ottanut aktiivisen roolin perustulokeskustelussa.

Toki tämä ensimmäinen vaihe on monin osin haasteellinen tässä kokeilussa. Kokeilu vaikuttaa näet laaditun erittäin tiukan budjetin ja erittäin tiukan aikataulun tilanteessa, jossa tämän kokeilun laajuus ja otanta jäävät toivottua pienemmiksi. Se, että mukaan otetaan nyt vain 2 000 työtöntä, on aika vähän. Esimerkiksi hankkeen esiselvityksessä esitettiin mahdollisuuksia kokeilla perustuloa useammalla erisuuruisella etuus- ja verotasolla. Koeryhmänkin oli tarkoitus koostua satunnaistamalla valituista pienituloisista kotitalouksista, työttömistä, työllisistä, itsensätyöllistäjistä, mikroyrittäjistä, pätkätyöläisistä, silppu-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

työläisistä. Nämä kaikki olisivat ryhmiä, joille perustulon vaikutuksista todennäköisesti koituisi enemmän ja suuria hyötyjä. Siksi on valitettavaa, että tämän tiukan raamin puitteissa laaditun kokeilun vuoksi osallistujat on nyt rajattu vain työttömiin — toki sekin on tärkeä ryhmä. Onneksi kuitenkin esityksessä todetaan, että kokeilua voidaan myös laajentaa myöhemmin.

Me olemme vihreiden vaihtoehtobudjetissa, arvoisa puhemies, esittäneet perustulokokeilulle sekä lisäämään että -rahoitusta. Me esitimme kokeilun laajentamista kaksivuotisesta kolmivuotiseksi ja rahoitusta lisää 10 miljoonaa euroa per vuosi. Ei vielä tähtiä taivaalta tässäkään tapauksessa, mutta hiukan suuremmalla vaihteella etenevää kokeilua kuitenkin. Tällä meidän lisäyksellämme kokeilujoukkoa olisi voinut kasvattaa 3 500:aan ja ottaa mukaan muun muassa itsensätyöllistäjiä ja pienituloisia palkansaajia. Lisäksi me ehdotamme verotuselementin mukaan ottamista — tähän ministerikin viittasi alustuksessaan, että se ei ole tässä mallissa mukana. Verotuselementin ja siihen liittyvien eri mallien kokeilu edellyttäisi sitä toimivaa tulorekisteriä, josta ministeri Vehviläinenkin täällä jo puhui, ja toivon, että tämä saadaan Suomessa käyttöön mahdollisimman nopeasti. Se, että verotuselementtiä ei ole mukana tässä kokeilussa, aiheuttaa nyt sen, ettei kokeiltavaa perustuloa voida sellaisenaan mielestäni pitää toteutuskelpoisena koko väestön osalta, ja tähän edustaja Zyskowieckin puheessaan viittasi. Olen tästä samaa mieltä, eli tällaisenaan, koko väestöön laajennettuna, tämä sama malli olisi todennäköisesti todella kallis, jopa 10—15 miljardia, ja sen käyttöön ottaminen tässä kansantaloudellisessa tilanteessa olisi enemmän kuin vaikeaa. Siksikään kokeilulta ei ehkä pidä odottaa nyt myöskään ihmeitä, mutta lähdetään siitä, että tällä on mahdollisuuksia tuottaa uusia näkökulmia meidän sosiaaliturvakeskustelumme.

Arvoisa puhemies! Tämä osittainen perustulomalli on siis hyvä askel, mutta osin tynkä. Koeasetelmasta välittyy ajatus siitä, että perustulolla yritettäisiin vain saada työttömät työllisiksi. Kysymys on kuitenkin laajemmasta asiasta, kuten sanoin. Kokeilu ei huomioi mielestäni riittävästi työelämän monimuotoistumista, joka tekee siirtymät työn ja työttömyyden välillä joustavammiksi, ja jos koeasetelman rajallisuutta ei loppuselvityksessä ja siitä käytävässä keskustelussa ymmärretä oikein, niin minä näen riskin siinä, että meille tulee vaaraksi perustulon hahmottaminen vain vaihtoehdoksi työttömyysetuuksille. Siksikin olisi myös tärkeää selvittää, voidaanko perustulon avulla vähentää köyhyyttä ja väliinputoamista, vähentää sosiaalietuuksia, verotuksiin liittyvää byrokratiaa ja kannustaa työntekoon laajemminkin. Mutkia on nyt suoritettu tässä kokeilussa aika kovalla kädellä, ja on hyvä tiedostaa, että vaikka perustulo on mahdollisuus selkeyttää ja ratkaista ongelmia, ei se yksistään ole autuaaksi tekevä ratkaisu kaikkeen. Perustulon suhde taas sitä täydentäviin tukiin esimerkiksi asumisen osalta pitäisi arvioida huolella. Lisäksi esimerkiksi perustulon tasa-arvovaikutusten arviointi pitäisi tehdä erittäin tarkasti. On aivan olennaista tietää, miten kokeilu vaikuttaa esimerkiksi pienten lasten vanhempien kotona olemiseen tai työllistymisen mahdollisuuksiin, ja ehkä yleisellä tasolla, vielä laajemmin katsottuna, perustulokokeilu pitäisi mielestäni nähdä osana poliittisen kulttuurin muutosta, jossa politiikan uudistukset ylipäänsä perustuvat mahdollisimman vahvaan tutkimukselliseen näyttöön ja käytännölliseen käytännön kokeiluun. Tästä hallitukselle kiitos, että tätä tietä viedään eteenpäin. Hallituksen omassa esityksessä todetaan, että kokeilun merkittävimmät yhteiskunnalliset vaikutukset olisivat välillisiä ja näkyisivät siinä, mihin suuntaan keskustelu Suomen sosiaaliturvajärjestelmän tulevaisuudesta tulevana vuosina kehittyy. Meidän teh-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

tävämme on pitää huolta siitä, että kokeilu tarjoaa meille uudistuksen avaimia eikä sulje ovia.

Arvoisa puhemies! Työn murros esimerkiksi tulee muokkaamaan niin voimakkaasti meidän mahdollisuuksiamme elää arkeamme, että näitä kokeiluja tarvitaan. Otetaan ne murrokset etunojassa vastaan ja toteutetaan tällaiset kokeilut mahdollisimman hyvin, mutta varaudutaan myös laajentamaan näitä kokeiluja ja hyödyntämään aidosti niitä tuloksia, joita tästä saamme.

16.39 Lea Mäkipää ps: Arvoisa puhemies! Suomen talouden kannalta tärkein tavoite on työllisyyden nostaminen; se on myös tämän perustulokokeilun ensisijainen tavoite. Työn — minkä tahansa työn — vastaanottaminen ei saa hankaloittaa työnhakijan arkea, ja työn tekemisen on oltava aina kannattavaa. Perustulomallista on puhuttu jo vuosia, mutta jostain syystä edellisten hallitusten aikana sitä ei olla saatu vielä kokeiluasteelle. Tämä hallitus on ensimmäinen, joka lähtee konkreettisesti toteuttamaan hallitusohjelman mukaista perustulokokeilua Suomessa — kiitos siitä. Kokeilulla pyritään selvittämään ensisijaisesti, voidaanko perustulon avulla kannustaa työntekoon julkistaloudellisesti kestäväällä tavalla mutta myös vähentää köyhyyttä ja väliinpuutoamista sekä vähentää sosiaalietuuksiin ja verotukseen liittyvää byrokratiaa.

Nykyinen sosiaaliturvajärjestelmä koostuu useista rinnakkaisista etuuksista ja voi aiheuttaa edunsaajille sekä taloudellisia että byrokratiasta aiheutuvia kannustinloukkuja vastaanottaa etenkin osa- tai lyhytaikaista työtä. Lyhyet ja pienipalkkaiset työjaksot voivat tietyissä tilanteissa aiheuttaa sen, että sosiaaliturvaetuuksia saavan yksilön käytettävissä olevat tulot kasvavat vain vähän tai eivät lainkaan ansiotyön tekemisen seurauksena, kun ansaitut eurot ovat sekä veronalaista tuloa että vähentävät henkilölle maksettavia sosiaaliturvaetuuksia. Näillä niin kutsutuilla taloudellisilla kannustinloukuilla tarkoitetaan tilannetta, jolloin henkilön ei ole taloudellisesti kannattavaa työllistyä tai lisätä työntekoa. Tarveharkintaan perustuva sosiaaliturvajärjestelmä edellyttää etuuksien saajilta selvitykset mahdollisista työtuloista, ja tämä aiheuttaa viiveitä ja katkoksia etuuksien maksatukseen. Nämä niin kutsutut byrokratialoukut voivat omalta osaltaan estää ennen muuta osa- ja lyhytaikaisen työn vastaanottamisen.

Perustulokokeilun esiselvityksen toteuttanut tutkimusryhmä päätyi suosittelemaan raportissaan osittaista perustuloa kokeilun suunnittelun lähtökohdaksi. Tämä on realistisin vaihtoehto, joka korvaa nykyiset perusturvaetuudet minimitason asettuessa noin 560 euroon. Tämä on semmoinen suppea otos, 2 000:ta henkilöä koskeva ryhmä, ja on sanottu, että tämä on esikokeilu ja sitten voidaan jatkossa katsoa, mitä tälle hankkeelle tehdään. Ja niin kuin täällä on moneen kertaan sanottu, jos tämä koko perustulo otettaisiin käyttöön, niin se maksaisi maltaita — tämänhetkinen perustulo nyt on 20 miljoonaa euroa.

Esityksessä on hyvin perusteltu, miksi kokeilu- ja verrokkiryhmät valitaan satunnaistamalla. Kokeiluun osallistuminen on pakollista, jotta kokeilusta saatavat tulokset eivät olisi vääristyneitä. Vapaaehtoisuuteen perustuvalla otannalla ei ole mahdollista tuottaa luotettavia tuloksia. Näin kaikki kokeilun aikana havaittavat erot ryhmien keskimääräisissä työllisyysasteissa johtuvat perustulosta. Riittävällä kokeiluryhmän ja kaikilta mahdollisilta tavoiltaan sitä vastaavan verrokkiryhmän avulla voidaan tehdä mahdollisimman luotettavia arvioita perustulon vaikutuksista eri väestöryhmiin ja kokonaisarvio myös mahdollisen valtakunnallisen käyttöönoton kustannuksista.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

Arvoisa puhemies! Perustulokokeilu on osa hallituksen tavoittelemaa kokeilukulttuurin toteuttamista. Kokeilut ovat yhteiskunnan kehittämisen työkalu, jonka avulla saadaan käytännön tietoa siitä, mikä toimii ja mikä ei. Koska perustulokokeilua voidaan pitää eräänlaisena ennakkotapauksena laajamittaisesta kenttäkokeesta, sen onnistuminen tulisi väistämättä vaikuttamaan myös siihen, missä määrin kokeilukulttuuria voitaisiin jatkossa edistää. Tämä kokeilu on ainutlaatuinen kansainvälisessäkin tarkastelussa, ja siitä saatavat tulokset heijastuisivat ja ovat jo heijastuneet myös muissa maissa käytäviin keskusteluihin.

16.43 Anne Kalmari kesk: Arvoisa herra puhemies! Itse olen ollut vähän nihkeä silloin, kun perustulosta on puhuttu, mutta sitä parempi minun mielestäni on tämäntyyppinen kokeilu, jolla näemme ne tulokset. Totta kai tämä on osittainen perustulokokeilu ja on kaikki ne ladatut odotukset esimerkiksi siihen, että kun sosiaaliturva haetaan pienissä palasissa, erittäin sirpaleisena, se aiheuttaa nöyryyttämistä hakijalle ja valtavasti työtä, aiheuttaa sitä, että kaikkea sitä tukea, mitä kuuluu saada, ei välttämättä saa, ja se aiheuttaa myöskin valtavan virkamiesarmeijan tekemään näitä päätöksiä, joskin sähköiset järjestelmät ovat edesauttaneet vähän tuottavuutta tälläkin puolella. Nyt kun tämä on osittainen perustulokokeilu, emme tästä asiasta saa varmastikaan tutkimusnäyttöä mutta tulemme saamaan tutkimusnäyttöä siitä, miten työttömien työllistymiseen tämä asia vaikuttaa. Tietenkin on tosiasiasta, että jos sinne taustalle jää tämä kannustin ja se ei muutu, ottipa töitä vastaan tai ei ottanut, niin aika todennäköistä on se, että työtä on helpompi ottaa vastaan. Mutta tämäkin on tulos, se on fakta, jota voimme sitten käyttää muussa päätöksenteossa hyväksi.

Itse asiassa mietin, että tässä on vähän samantyyppistä ajattelua kuin silloin, kun keskustala halusi tuoda aikoinaan takuueläkkeen ja sen sai lainsäädäntöön. Tässä on tällainen työttömän takuuperustulo, joka olisi sitten kaikille sama, tulisi ilman nöyryyttäviä hakemisia, ja siitä voidaan olla sitten eri mieltä, olisiko tämä pitänyt (Puhemies koputtaa) laajentaa kaikkeen mahdolliseen toimeentuloon ja erilaisille väestöryhmille. Valitettavasti tähän ei nyt ollut mahdollista lähteä (Puhemies koputtaa) sekä rahanpuutteen että muiden oheistekijöiden vuoksi, mutta tälläkin on merkitystä. Hyvä, että kokeillaan.

16.46 Joona Räsänen sd: Arvoisa puhemies! Sosiaaliturvan uudistaminen on erittäin kannatettavaa. Me kaikki tiedämme, että meidän nykyinen sosiaaliturvajärjestelmä on hyvin tilkkutäkkimäinen. Se aiheuttaa erilaisissa tilanteissa erilaisia kannustinloukkuja, siihen liittyy valtavan paljon byrokratiaa ja niin edelleen. On hienoa, että askel askeleelta Suomessakin liikuttaisiin kohti hieman yksinkertaisempaa sosiaaliturvaa. Sosiaaliturvan uudistamisessa niin kuin kaikessa muussakin uudistamisessa on minusta hienoa, että hallitus on lähtenyt myös edistämään tätä kokeilukulttuuria. On toivottavaa, että Suomessakin tämä laajentuisi koskemaan myös muita asioita ja kokeiluiden kautta voidaan sitten oppia erilaisia asioita ja soveltaa niitä päätöksentekoon.

Mutta sitten tullaankin siihen, että mitäs tässä nyt ollaan kokeilemassa. Tässä perustulokokeilussahan kokeillaan työttömyysturvan 560 euron suojaosaa, siis sitä, että kun ihminen pääsee töihin, niin hän saa pitää 560 euroa. Siinä syntyvätkin sitten jo ensimmäiset metkat tilanteet, kun viereisellä sorvilla kaveri saa kyllä samaa palkkaa mutta toinen kaveri saa siihen päälle vielä verotonta tuloa 560 euroa. Luulisi, että se toinenkin sorvilla istuva kyselee hieman, että mikäs tämä tammoinen kokeilu on, että tässä on olisi metkaa olla mukana. Kun tämä on se lähtökohta, niin silloin tullaan juuri siihen suurimpaan kritiikkiin aiheeseen, mikä täällä tuli jo esille, juuri siihen, että tätä ei millään tavalla pystyittäisi sovel-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

tamaan koko väestöön. On aivan selvää, että tällainen järjestelmä, mikä maksaisi asiantuntijoiden arvioiden mukaan 10—15 miljardia euroa, on sellainen järjestelmä, mitä kuuna päivänä Suomessa ei ole varaa toteuttaa. Silloin täytyy kysyä, että kun lähtökohtaisesti olemme kokeilemassa jo järjestelmää, mitä me emme voi tuoda käytäntöön koskemaan jo-kaista suomalaista, niin minkä ihmeen takia sitä kokeillaan. Tiedän, että siihen on monia muita syitä. Täällä perustellaan, että halutaan kokeilla osittaista perustuloa ja tästäkin saa- daan tiettyä yhteiskunnallisesti validia näyttöä, mutta silti on se peruskysymys, eikö aina kannata kokeilla sellaista, mikä olisi sitten mahdollista viedä täytäntöön.

Toinen suuri kritiikin aihe koskee myös tätä verotuksen puuttumista tästä. Ihan ymmär- rettavista syistä tähän ei voida yhdistää nyt sitten verotuselementtiä ja sitä, miten verotus sitten leikkaisi tätä ylimääräistä tuloa pois, mutta on päivän selvää, että sellainen järjestel- mä, missä me vain verotonta tukea annamme jokaiselle riippumatta siitä, työllistyykö hän vai ei, ei noudata myöskään sitä periaatetta, mikä käsittääkseni täällä on ollut myös perus- tulon kannattajien suurin argumentti, että se leikkaantuu sitten tulojen kasvaessa pois. Sii- henhän tämän järjestelmän koko taloudellinen kantokyky perustuu, että niiltä, jotka sitä tu- kea eivät tarvitse, se leikkaantuu verotuksen kautta pois. Nythän näin ei tapahdu. Nythän ainoastaan se jää näille ihmisille riippumatta sitten siitä, saavatko he vaikka pienipalkkai- sen työn tai joku vaikka isompipalkkaisenkin työn, niin että edelleen valtio antaa heille 560 euroa sitten vastikkeetonta ja verotonta tuloa joka kuukausi. Näiltä osin kyllä perustulon ideasta ollaan nyt aika kauaksi tässä kokeilussa päädytty.

Siksipä tulen nyt siihen viimeiseen asiaan, ja se on se, eikö nyt kannattaisi tässä asiassa hieman odottaa, jotta tämä kansallinen tulorekisteri saadaan toimimaan, jolloin voisimme tätäkin kokeilua kokeilla niin, että tässä on tämä verotuselementti mukana. Näin tärkeässä asiassa en ymmärrä, miksi ihmeessä pitää alkaa hosumaan. Ymmärrän, että tässä on tietty- jä poliittisia intohimoja, tästä hallitus saa varmaan omat irtopisteensä ja tätä on kivaa var- maan kansainvälisille vieraille kyllä kertoa, että meillä on tällainen edistysellinen ko- keilu, mutta näin tärkeää asiaa ei kannata näin vaillinaisella kokeilulla pilata.

Eli jos haluaisimme, että tästäkin saisimme validia tietoa ja tuloksia, mitä voisimme sit- ten hyödyntää sosiaaliturvan uudistamiseen, niin tämä kokeilu kannattaisi miettiä kunnol- la. Varmaan henkilörajauskin olisi silloin toisenlainen, koskisi erilaisia ryhmiä, ja tämä tuen muoto olisi varmaan toisentyypinen, ja siinä olisi tämä verotuselementti mukana, ja siksipä toivoisinkin, että hallitus vielä kertaalleen tätä kokeilua miettisi ja ehkä siirtäisi sen toteutettavaksi siinä vaiheessa, kun tämä kansallinen tulorekisterikin saadaan voimaan.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Myönnän vielä puheenvuoron edusta- ja Kontulalle, ja sen jälkeen käymme lyhyen debatin, siihen tarvetta näyttää ilmentyneen.

16.51 Anna Kontula vas: Arvoisa puhemies! Osittainen perustulokokeiluhan tämä on sa- massa mielessä kuin haarukka on osittainen ateria. Että ei mene ihan kohdalleen, mutta ei nyt kokonaan aivan eri asiasta puhuta. Se ei silti tarkoita, että tämä olisi huono kokeilu. Tämä on vain väärin nimetty.

Kokeilun tavoitteena on vähentää työnteon kannustinloukkuja työttömyysturvassa, ja erona esimerkiksi suojaosaan on se, että tämä raha ei vain jää ihmiselle käteen silloin, kun hän työllistyy, vaan häneltä poistuu myös pelko siitä, että hän jää täysin tyhjän päälle, saa jonkun sanktion silloin, jos hän menee työllistymään jollakin väärällä tavalla tai täyttää jonkun väärän paperin väärässä paikassa. Se mielivalta, mikä on ihan keskeinen osa mei-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

dän nykyistä työttömyysturvajärjestelmää ja ehkä vaikein osa sen byrokratialoukkua, poistuu tässä. Se on minusta iso edistysaskel suhteessa nykyiseen suojaosajärjestelmään, ja jo pelkästään sen takia minun mielestäni tätä kannattaa kokeilla.

Sen lisäksi tämä on erittäin hyvin laadittu kokeilu, kunhan sitä ei kutsuta perustulokokeiluksi. Tähän on laadittu huolellinen seuranta. Tämä on harkittu ja koottu nätisti, eikä minulla ole pahaa sanaa sanottavana tästä toteutuksesta. Tekijät ovat tehneet sen, mitä niillä rahoilla, niillä reunaehdoilla, niillä kysymyksenasetteluilla, jotka heille on annettu, on ollut mahdollista tehdä.

No, minkä takia kysymys ei kuitenkaan ole perustulosta? Perustulohan, vaikka onkin abstrakti käsite, ei ole mielivaltainen käsite, ei ole käsite, joka tarkoittaa aivan mitä tahansa, vaan viime vuosikymmeninä käydyn perustulokeskustelun aikana perustulolle on vakiintunut tiettyjä tunnusmerkkejä, joita ei tässä nimenomaisessa kokeilussa testata millään lailla. Yksi näistä tunnusmerkeistä on se, että verotusjärjestelmä jollakin lailla on kytköksissä siihen perustuloon, niin kuin tässä jo edellinen puhuja toi esiin.

Toinen ihan keskeinen asia on, että perustulon perusidea ei ole suinkaan kohdentua työtömille tai jollekin muulle ryhmälle vaan katsoa tällaisten modernien teollisten yhteiskuntien synnyttämien kategorioiden ylitse, katsoa sellaiseen aikaan, jossa meillä ei ole enää erikseen kategoriaa "työtön", vaan meillä on ihmisiä, joidenka hallinnollinen status vaihtelee sen verran nopeasti, että tällaisissa kategorisoinneissa ei ole mitään järkeä. Se on se, mitä kohti me olemme menossa, ja sen takia kokeilun keskittäminen tiettyyn hallinnolliseen kategoriaan on pikemminkin taaksepäin kuin eteenpäin katsomista, pikemminkin vanhaa järjestelmää kuin sitä, mitä on perustulokeskustelussa mielletty perustulolle tyypilliseksi.

Toinen asia, mikä tästä puuttuu, on varmuuspääoma: ajatus siitä, että minä voin aina ja kaikissa tilanteissa suunnitella elämäni eteenpäin niin, että minä tiedän, että ainakin se ihan minimi tulee minulle käteen. No, tässä uudistuksessa näin onkin sen kahden vuoden ajalta, mutta kaksi vuotta on verraten lyhyt aika kokeilla sellaista muutosta, jonka pitäisi vaikuttaa mentaalisesti siihen, millaisia valintoja me teemme elämämme aikana pitkällä tähtäyksellä. Ja tältäkin osin vaikutukset, mitä tällä kokeilulla voidaan selvittää perustulon suhteen, jäävät todennäköisesti vajaiksi. Se, kuinka varmana ihminen pitää sen minimiperusturvan olemassaoloa, vaikuttaa muun muassa semmoisiin asioihin kuin millaisia riskejä hän uskaltaa ottaa suhteessa omaan työllistymiseensä tai uskaltaako hän esimerkiksi lähteä perustamaan yritystä sellaiselle yritysidealalle, joka ei ole täysin muotoutunut tai josta on vaikea ennakoida, kannattaako se vaiko ei, uskaltaako hän lähteä etsimään töitä ulkomailta ja jättää sen ympäristön ja ne toimintamallit, joissa hän tietää tällä hetkellä selviävänsä. Tähän varmuuspääomaan näin lyhyellä kokeilulla ei päästä käsiksi.

Ehkä isoin ongelma suhteessa byrokratialoukkuihin on se, että tämä uudistus ei puutu millään lailla toimeentulotuen myöntämisen ehtoihin. Ja jos me nyt oletamme, että suurin osa, tai ainakin suuri osa, kokeiluun valikoituvista ihmisistä elää kotitalouksissa ja toimeentulotuki myönnetään kotitalouskohtaisesti, niin silloin tulee olemaan varmasti niin, että merkittävä osa kohdejoukosta on sellaisia henkilöitä, jotka saavat toimeentulotukea muodossa tai toisessa. Ja toimeentulotukihan on siis byrokratialoukkujen byrokratialoukku. Niin kauan kuin siinä jokainen ansaittu euro viedään ihmiseltä pois, niin myös se euro-määräinen kannustinloukku siinä säilyy ja niiden ihmisten toiminnassa, jotka ovat toimeentulotuen piirissä, tuskin tapahtuu merkittävää muutosta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

Iso, erillinen ongelma on vielä sitten se, että perustuloon liittyy monia yhteisöllisiä lupauksia. — Mutta koska puhemies tuolla koputtelee minun takanani, niin minä käytän tästä ehkä ihan erillisen puheenvuoron, se on niin iso asiakokonaisuus. (Ben Zyskiewicz: Ei, ei, hyvä puhe! Jatka vain!) — Okei, no minä jatkan vielä tämän asian.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Edustaja, en kyllä nyt koputellut, te voitte jatkaa halutessanne aina sinne 10 minuuttiin saakka.

Kiitos. — Perustuloa siinä keskustelussa, mitä viimeisinä vuosina on käyty, ei ole ajateltu pelkästään yksilön tulona, vaan sillä on ajateltu olevan merkittäviä yhteisöllisiä vaikutuksia. Ne harvat perustulokokeilut, joita me tiedämme maailmalta, ovat yleensä tuottaneet nimenomaan yhteisöllistä vilkastumista, yhteisöllisiä taloudellisia toimintamalleja, yhteisöllisiä ratkaisuja, ainakin osittain. Mutta nyt kun me toteutamme tämän kokeilun siitä lähtökohdasta, että me nappaamme yksittäisiä ihmisiä ympäri Suomen ja annamme heille tämän rahan, niin ei synny mitään yhteisöä, jossa voisi jotain uudenlaista käyttäytymistä tapahtua. Ja mikäli perustulolla olisi tällainen vaikutus, niin ainakaan tämän kokeilun perusteella me emme saa siitä mitään tietoa.

Mitä ne vaikutukset sitten voisivat olla? Minä itse oletan — ja tämä ei ole kauhean vaikiintunut skenaario — Suomen oloja tarkasteltuani ja tutkittuani, että esimerkiksi ihmisten halu hoivata läheisiään tulisi tuottamaan sen, että perustulon olosuhteissa hoivapaine julkiselle sektorille tulisi vähenemään. Esimerkiksi kun meillä väestö vanhenee, niin sisarukset voisivat sopia keskenään erilaisista järjestelyistä oman vanhenevan vanhempiensa hoitamiseksi niin, että häntä ei tarvitsisi laittaa laitokseen tai ei ainakaan niin varhaisessa vaiheessa kuin silloin, jos vastaavaa joustoa oman työmarkkina-aseman takia ei ole. Ja tällä taas on totta kai myös kansantaloudellisia seurauksia. Minä en tiedä, pitääkö tämä skenaario paikkansa, kävisikö näin, mutta en minä sitä ehkä koskaan saa tietääkään, en ainakaan tämän perustulokokeilun myötä, koska ei sitä ole missään tutkittu.

Toisaalta ihan oleellisesti minä uskoisin, että tämä vaikuttaa siihen, miten me ymmärrämme työn käsitteen. Me tiedämme jo nykyisellään, että sen virallisen talouden päälle Suomessa tehdään vuosittain noin 60 prosattia epävirallista, palkatonta työtä. Ja jotta me voimme arvioida arvonmuodostusta jossakin kansantaloudessa, tämä osuus pitää ehdottomasti pystyä laskemaan siihen mukaan, arvioimaan, mitä tällä sektorilla tapahtuu, jotta me voimme nähdä, mitkä jonkun uudistuksen vaikutukset ovat.

Minun keskeinen kysymykseni esittelevälle ministerille onkin: miten tässä nykyisessä kokeilussa on huomioitu tämän kokeilun mahdolliset vaikutukset uusiin liiketoimintamalleihin ja ruohonjuuritason taloudelliseen toimeliaisuuteen, ja miten tätä havainnoidaan? Minä en suoraan löytänyt tästä lakiesityksestä, miten se tapahtuu, ja kuitenkin minä itse epäilen, että esimerkiksi jakamistalouden piirissä on mahdollista syntyä aika paljon sellaista pöhinää, josta olisi hyvä saada tietoa.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Käydäänpä pieni debatti. Pyydän nyt niitä edustajia, jotka haluavat käyttää vastauspuheenvuoron, nousemaan ylös ja painamaan V-painiketta. Ja tässä keskustelussa myöskin sitten ministeri saa puheenvuoron.

17.02 **Mikko Kärnä kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Tässä on esitetty puheenvuoroissa paljon kritiikkiä tätä kokeilumallia kohtaan, ja edustaja Zyskiewicz

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

meni kritiikissään niin pitkälle, että hän väitti, ettei hallitus itse uskoisi tähän nyt käsillä olevaan esitykseen. Olen eri mieltä ja tulkitseen tätä esitystä eri tavalla. Tässä on nimenomaan kyse osittaisesta perustulokokeilusta, jonka on katsottu olevan kaikista paras lähtökohta tämän kokeilun toteuttamiselle.

Edustaja Zyskowiczin puheenvuorosta paistaa itse asiassa läpi pelko, pelko siitä, että tämä kokeilu tuottaisi sellaisia tuloksia, jotka puoltaisivat perustulon käyttöönottoa tässä maassa. Itse ainakin lähdän siitä, että mennään avoimin mielin, kokeillaan ja katsotaan ja tutkitaan ennen kuin hutkitaan. Ja on hyvä myös pitää mielessä se, että useat tutkijat ovat todenneet, että tällä saadaan hyvää tutkimusdataa käyttöön tulevan päätöksenteon pohjaksi.

17.03 Anneli Kiljunen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Perustulokokeilu sinällään on kannatettava. Kokeilun asettelu ei kuitenkaan valitettavasti ole uskottava eikä vaikuttava. Näin ajattelevat myös monet asiantuntijat. Perustelut ovat olleet muun muassa budjetin rajallisuus, 2 000 henkilön otoksen pienuus, joka kohdistuu työttömiin, verotuksen puuttuminen, ja kuten täällä on mainittu: jos sitä laajennettaisiin kokonaisuudessaan, niin kokonaiskustannukset saattaisivat olla jopa 15 miljardia euroa.

Nyt hallitus valmistelee tulorekisteriä, ja henkilökohtaisesti uskon vahvasti tähän tulorekisteriin ja sen tuomiin mahdollisuuksiin. Se antaa meille vahvan työkalun työn ja sosiaaliturvan sekä verotuksen yhteensovittamiseen. Nyt kysynkin ministeriltä, että kun tämä antaisi meille paremmat mahdollisuudet kokeilla aidosti perustulokokeilua ja sen perimmäisiä tavoitteita, (Puhemies koputtaa) niin mitä tulee tähän Joona Räsänen esittämään tavoitteeseen, niin näettekö sen, että olisiko järkevää kuitenkin odottaa sitä todellista tilannetta, että me voisimme aidosti tehdä kokeilua tämän perustulon pohjalta.

17.04 Laura Huhtasaari ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Koskaan ei päästä kokeilemaan, jos aina pitää kokeilla paremmin. Mistä sitä tietää, jos ei ole koskaan kokeiltu? Poliitikkojen tehtävähän on tarkastella erilaisia vaihtoehtoja, ja nyt tämä osittainen perustulo pääsee teoriasta testaukseen.

Perustulokokeilun tavoitteena on toteuttaa kokeilu, jonka perusteella voidaan arvioida tieteellisesti ja luotettavasti, voidaanko perustulon avulla uudistaa sosiaaliturvaa siten, että työn tekemiseen liittyvät kannustinloukut vähenisivät. Näiden työllisyysvaikutusten oletetaan syntyvän kahta kautta: rahallinen kannustus ja sitten tämä työn vastaanottaminen myös näissä lyhytaikaisissa suhteissa ilman sosiaaliturvan hakemiseen ja myöntämiseen liittyvää byrokratiaa. Kysyisinkin vielä ministeriltä: minkälainen näppituntuma on, miten tämä voisi vaikuttaa esimerkiksi (Puhemies koputtaa) harmaaseen talouteen?

17.05 Ben Zyskowicz kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Kiitän hyviä puheenvuoroista, joita täällä on pidetty. Varsinkin pöntöstä pidetyt perusteelliset puheenvuorot olivat mielestäni kaikki hyviä. Puheenvuorojen perusteella voi sanoa, että tässä mielestäni kävi niin kuin sanoin, eli jokainen projisoi tähän perustulon käsitteeseen omia unelmiaan ja näkemyksiään siitä, millainen on hyvä, oikeudenmukainen ja kannustava sosiaaliturva. Yhtä mieltä on oltu myös siitä, että tämä ei ole perustulokokeilu — näin ymmärtäisin — vaan tämä on lähinnä pitkäaikaistyöttömien kannustinkokeilu. Ja tämän hallitus sanoo muun muassa täällä sivulla 6 omassa esityksessään.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

Edustaja Kärnä, en ole väittänyt, että hallitus ei uskoisi tähän kokeiluun. (Outi Alanko-Kahiluoto: Olette!) Sen sijaan olen väittänyt ja väitän nytkin, että tämä on lähinnä pitkäaikaistyöttömien kannustinkokeilu ja se varsinainen perustulo jää edelleen tällaiseksi unelmahötköksi, mitä se on tähänkin saakka ollut.

17.06 Outi Alanko-Kahiluoto vihr (vastauspuheenvuoro): Edustaja Zyskowiec on kyllä nyt aivan täysin väärässä. Nimenomaan tämä perustulokokeilu, jota hallitus esittää, on näiden työttömien vähimmäisturvan suuruinen, joka on se malli, jota on esitetty esimerkiksi tässä kansalaisaloitteessa perustulosta viime hallituskaudella.

Mutta se, mistä hallitusta on syytä moittia, on se, että tähän esitykseen ei sisälly veroelementtiä. Se tekee hallituksen esityksestä unelmahötköä. Jos te olisitte sisällyttäneet tähän veroelementin, silloin meillä olisi käsillä kokeilu, joka on useimpien perustuloesitysten mukainen mutta joka olisi lisäksi realistinen ja toteutettavissa myöhemmin koko maassa. Sen vuoksi vihreät ovat esittäneet, että seuraavassa vaiheessa olisi syytä laajentaa kohderyhmää niin, että saataisiin mukaan myös yksityisrittäjiä, itsensätyöllistäviä, silpputyöntekijöitä ja niin edelleen ja myöskin tämä aivan olennainen veroelementti. Kysynkin nyt paikalla olevalta (Puhemies koputtaa) ministeriltä: katsotteko, että verotuksen saaminen mukaan tähän seuraavan vaiheen kokeiluun on mahdollista vielä tällä hallituskaudella?

17.07 Ben Zyskowiec kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ymmärrän tämän kritiikin veroelementin puuttumisesta, koska — niin kuin useampi puhuja on todennut viitatun samoihin asiantuntijoihin — jos tämä nyt esillä oleva kokeilu skaalattaisiin koko väestön tasolle, niin kustannukset kasvaisivat 10—15 miljardia euroa, eli tässä ei ole realismia. (Alanko-Kahiluodon välihuuto) Edustaja Alanko-Kahiluoto, te sanoitte, että tällä veroelementillä tämä olisi suunnilleen sellainen perustulo kuin pitäisikin olla, näin ymmärsin. (Outi Alanko-Kahiluoto: Kyllä!) Mutta eihän tämä ole mikään perustulo, ei tämä yhdistä mitään tukia, ei toimeentulotukea, ei asumistukea, ei mitään muitakaan tukia. Ainoa, mitä tässä kokeillaan, on se, että kun korvataan normaali perustulo perustulolalla, jota kutsutaan perustuloksi ja joka ei lähde pois, toisin kuin työttömyyskorvaus, jos työllistyy, niin kokeillaan, työllistyykö ihminen silloin paremmin. No, aivan varmasti työllistyy, ja sitä ei tarvitse ulkomailta tulla tänne ihmettelemään.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ja vielä vastauspuheenvuoro, edustaja Alanko-Kahiluoto.

17.08 Outi Alanko-Kahiluoto vihr (vastauspuheenvuoro): Edustaja Zyskowiec tässä nyt aivan itse osoittaa, ettei tunne laisinkaan sitä keskustelua, jota perustulosta on jo vuosikymmeniä käyty. Kukaan ei ole ehdottanut, että perustulo ratkaisisi maailmanrauhan ja kaikki byrokratiaongelmat. Kyllä niissä perustulokokeiluissa, joita Suomessa on esitetty erilaisissa malleissa, on lähdetty siitä, että perustulon lisäksi ihminen kuitenkin voisi tarpeen mukaan saada toimeentulotukea, asumistukea, mikä on aivan järkevää, koska asumisen hinta eri puolilla Suomea on erilainen, ja myöskin erilaisia ansiosidonnaisia etuuksia. Ei tämä esitys ole niiden esitettyjen mallien ja teorioiden kanssa millään tavalla ristiriidassa.

Se, mikä tässä on puutteellista, on se, mitä hallitus itse tekee väärin: te ette tuo tähän veroelementtiä ettekä kokeile erilaisia ihmisryhmiä, mikä näyttäisi sen, millä tavalla perustulo on ratkaisu nimenomaan siihen muuttuneeseen työelämään, josta useimmat kärsivät

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

sen vuoksi, että eivät ole pitkäkestoisessa (Puhemies koputtaa) työsuhteessa eivätkä riittävän paljon ansaitsevia (Puhemies koputtaa) yrittäjiä vaan ansaitsevat jotakin siltä väliltä.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ja tässä debattiosassa vielä ehdottomasti viimeisen kerran, edustaja Zyskowicz, vastauspuheenvuoro.

17.10 Ben Zyskowicz kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Myönnän auiliisti, että en ole ollut tässä viime vuosikymmenten perustulokokeilukeskustelussa mukana, en ainakaan sen vertaa kuin esimerkiksi edustaja Alanko-Kahiluoto ja moni muu tässä salissa. Mutta ilmeisesti ei ole sitten ollut edustaja Anna Kontulakaan, koska hänkin puheenvuorossaan tuolla totesi, että tämä ei ole perustulokokeilu. Sen verran olen tuota perustulokokeilua seurannut, että perustulon idea on yhdistää erilaisia toimeentulotukia — siis nyt en tarkoita toimeentulotukea, vaan toimeentulotukia — ja tätä kautta juuri saavutetaan sitä byrokratian vähentymistä. No, nyt kun edustaja Alanko-Kahiluoto täällä sanoo, että ei se ole tarkoitus, tarkoitus on, että sen päälle maksetaan asumistukea, tarkoitus on, että sen päälle maksetaan toimeentulotukea, no sitten lapsiperheet tarvitsevat erilaista tukea, vammaiset omaa tukea ja niin edelleen, niin kysyn vain, missä se byrokratian poistuminen (Puhemies koputtaa) sitten luuraa.

17.11 Anna Kontula vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Niin, lähes kaikissa perustulomalleissa säilyy joitakin tarveharkintaisia tukia, mutta samalla kyllä niihin yleensä sisältyy myös tukien yksinkertaistaminen ja yhdistäminen, se on totta. Minun mielestäni oleellinen asia, joka tässä pitää ymmärtää, on se, että kysymyksessä "perustulo — kyllä vai ei?" on kysymys siitä, onko jokainen ansainnut sen minimitoimeentulon, joka tarvitaan jääkaapin täyttämiseen ja edes kirpparilta ostettuihin vaatteisiin. Jos on, niin silloin "kyllä" perustulolle, sen takia, että meidän nykyinen järjestelmämme ei kykene sitä minimitasoa tarjoamaan kaikille. Meillä toimeentulotuen alikäyttö on jopa 50 prosenttia: jopa puolet niistä, jotka ansaitsevat alle 485 euroa kuussa, jättävät hakematta toimeentulotukea, koska se järjestelmä on niin hankala, että he eivät selviä siitä. Tämä on se iso epävarmuustekijä, joka ahdistaa, (Puhemies koputtaa) hidastaa ja jäykistää meidän järjestelmäämme.

17.12 Hannakaisa Heikkinen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Joskus kiihkossa unohtuu, tai ainakin katsojalta hämärtyy, mistä koko asiassa on kyse, kun tuodaan esiin jopa lillukanvarsia.

Mutta yhtä kaikki, varmaan me kaikki olemme sitä mieltä, että tämä on ainutlaatuinen kokemus, ja siitä minä olen iloinen, että tällä hallituksella on ollut rohkeutta ja sen verran yksituumaisuutta, että tähän vaiheeseen ollaan päästy, että tässä ollaan lähete keskustelussa. Ja haluaisin muistuttaa siitä — me kaikki tiedämme senkin — että nyt on kyseessä tämän kokeilun ensimmäinen vaihe, ja tästä on hyvä aloittaa. Tällä aikataululla meillä oli mahdollisuuksia tämän verran, ja toivon, että myös ministeriöön ja kauemmaksi kantautuu se viesti tästä salista, että täällä on kyllä halua laajentaa tätä. Mutta tässä ensimmäisessä vaiheessa meillä on perusideana selvittää, lisäävätkö tuloloukun ja byrokratialoukun osittainen purkaminen sekä sanktioista luopuminen työttömän perusturvan saajien eli vaikeasti työllistyvien työssäkäyntiä. Ei kai meillä hallituskumppaneilla ole tätä vastaan mitään. (Ben Zyskowicz: Minä tiedän sen jo ilman kokeilua: aivan varmasti lisää!)

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

17.13 **Arja Juvonen ps** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Lieneekö tässä perustulokokeilussa nyt sitten mitään muuta hyvää kuin tämä nimi, perustulokokeilu, koska jos tämä nyt olisi nimeltään pitkäaikaistyöttömien kannustinkokeilu, niin minusta se kuulostaa korvaan paljon paremmalle, jos lähdetään siitä, että ollaan tekemässä perustulokokeilua. Ja kyllä mielestäni se, mihinkä hallitus tässä tähtää, on se, että tällä pyritään vähentämään köyhyyttä ja väliinputoamista. Tämä on todellakin kokeilu. Emme me saa mitään valmiiksi emmekä aikaiseksi, jos ei jotakin lähdetä kokeilemaan.

Kyllä minun täytyy sanoa, että tämä hallitus, joka nyt toimii, on siinä mielessä historiallisesti edennyt, että eivät aikaisemmat hallitukset — vaikkakin olette paljon puhuneet ja esittäneet erilaisia toivomuksia perustulokokeilusta — ole saaneet aikaiseksi. Mutta nyt on joku malli, se ei välttämättä ole aukoton eikä se ole se paras, mutta siitä lähdetään eteenpäin, ja 2017, 2018 ja 2019 arvioidaan. (Puhemies koputtaa)

Täällä on puhuttu myös niistä ihmisistä, niistä 2 000:sta, jotka jossakin ehkä kokevat sitä toivonpilkahdusta, (Puhemies koputtaa) mikä työttömillä ihmisillä on. Mitenkä tämä otanta nyt sitten (Puhemies koputtaa) tehdään? Kysyn, arvoisa ministeri: missä vaiheessa nämä henkilöt valitaan?

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Myönnän vielä vastauspuheenvuorot edustajille Mäkisalo-Ropponen ja Ala-Nissilä, ja sen jälkeen ministeri vastaa. Ja sitten vielä sen jälkeen jatkamme lyhyen tovin tätä debattia.

17.15 **Merja Mäkisalo-Ropponen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kokeilukulttuuri sinällään on kannatettava asia, mutta minun mielestäni näin suuressa yhteiskunnallisessa muutoksessa olisi pitänyt rakentaa kunnollinen perusta kokeilulle, mikä tarkoittaa esimerkiksi huomattavasti suuremman väestömäärän osallistumista.

Pahoin pelkään, että emme tule saamaan tällä kokeilulla koko väestöön sovellettavia tietoja, joiden avulla lainsäädäntötyötä voisi jatkaa. Nimittäin jos perustulo toteutettaisiin tällä mallilla koko maassa, niin kustannukset olisivat niin valtaiset, ettei sitä mallia voisi toteuttaa. Minun mielestäni me kokeilemme siis mahdotonta mallia.

Lisäksi tämä kokeiluasetelmakin on minun määrittelemäni perustulon tavoitteiden näkökulmasta vajavainen. Minä edustan niitä edustajia, jotka ovat täällä sanoneet, että tämä ei oikeastaan ole mikään perustulokokeilu, tämä on minun mielestäni lähinnä työmarkkinatukikokeilu.

17.17 **Olavi Ala-Nissilä kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä oli hyvä havainto siitä, että takuueläke, joka on ollut keskustalle tärkeä asia, tavallaan on perustuloluonteinen erä. Todellakin tässä rinnalla on ministeri Orpon ja hallituksen asettama kannustinloukkutyöryhmä. Tarkastusvaliokunta parhaillaan on asettanut tutkimuksen selvittämään asuntopolitiikan vaikuttavuutta erityisesti pääkaupunkiseudulla. Eli tämä kokonaisuus, tämä sosiaaliturvan ja tulojen kannustavuus, on erittäin iso ja tärkeä asia, ja on hyvä, että sitä monella tavalla selvitetään.

Jään kysymään, onko tässä kokeilussa riittävä pituus sen vaikutukset huomioiden. Muistan kun aikanaan toteutettiin matalapalkkatyötä suosiva työnantajamaksujen porrastus, niin se oli liian lyhytaikainen. Kesti monta vuotta ennen kuin kotitalousvähennys alkoi pehmentää ihmisten käyttäytymiseen nähden. Eli tässä on tämä haaste, ja kysynkin ministeriltä tätä kysymystä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkari: Ja nyt ministeri, 3 minuuttia tuosta puhujapöytästä.

17.17 Sosiaali- ja terveysministeri Pirkko Mattila: Arvoisa puhemies! Kiitoksia puheenvuorosta.

Ensinnäkin, edustaja Zyskowitz, kiitoksia pontevasta puheenvuorostanne, tästä on tätä esitystä helppo jatkaa kehumaan. Kyllä nyt ollaan varmasti siellä yleiskäsitteen tasolla oltu tähän asti, ja nyt haetaan vastauksia. Ja yhdistetäänkö tässä jotakin? Tämä pyrkii nimenomaan selvittämään, mitä meidän tulee ja pitää yhdistää. Kun vertaatte tätä Britanniaan, siellä on jo olemassa oleva malli, eikö niin, ja nyt me puhumme vasta kokeilusta. Entä lyhytaikaisen työn vastaanotto? Kyllä, sen pitää olla kannattavaa. Entä yrittäjäksi ryhtyminen? Mielestäni ne ovat kyllä ihan arvokkaita tavoitteita, ja hyvä, että te tunnustitte ne reunaehdot. Niitä kutsutaan myös kannustinloukuiksi, työttömyysloukuiksi, tuloloukuiksi, byrokraloukuiksi — nämä on tunnistettu tässä esityksessä.

Täällä edustaja Parviainen kysyi otannasta ja siitä, miten tämä on nyt tehty juuri tähän näin. Tällä kokeilulla on tietty budjetti, ja tietty optimointi täytyy tehdä. Samaten edustaja Juvonen kysyi tästä otannasta, ja tämä on nyt optimoitu tällä budjetilla ja tällä aikataululla tähän.

Edustajat Räsänen, Mäkisalo-Ropponen ja Kiljunen, kysyitte sitä, ollaanko kokeilemasa jotakin, mitä ei voitaisi soveltaa, ja voidaanko siirtää. Suuri osa tästä kokeilusta, kokeilun elementeistä, siirtyy todellakin tulevaisuuteen, eli nyt lähdetään liikkeelle. Ja kun, Mäkisalo-Ropponen, sanoitte, että pelkääte, ettei saa tietoa, niin minä kyllä pelkään, että me emme saa tietoa, kun ei kysytä. Elikkä silloin täytyy ruveta kysymään, että niitä tietoa saa, ja sitten voidaan lähteä analysoimaan sitä tietoa.

Edustaja Kontula, niin, ei puhuta perustulomallista, mutta minä kuitenkin pidän tätä kokeiluna perustulosta niiltä osin kuin tämä nyt tähän aikaan on pystytty rakentamaan. Meillä on tiettyjä järjestelmäteknisiä haasteita, tällä on tietty budjetti.

Edustaja Ala-Nissilä, kysyitte siitä, mikä on sitten sen pituus. No, se on se pituus, mitä tällä budjetilla mahdollisesti saadaan; se täytyy suhteuttaa niihin varoihin, mitä meillä on käytössä.

Edustaja Zyskowitz, vielä nostitte esille sen, että täällä nyt unelmoidaan. No, entäs sitten, jos nyt pikkuisen onkin sitä unelmointia tai ajatusleikkiä, koska meillä ei ole ollut mitään mallia, meillä ei ole ollut olemassa kokeilua eikä ole olemassa tietoa. Ja niin kuin sanoitte, koko potti ei ole tässä näin, se 20 miljoonaa siitä budjetista, mitä ollaan käyttämässä, vaan tämä on kaksivaiheinen: tässä on kokeiluhanke, ja sen rinnalla on tutkimushanke, joka ottaa tietoa tästä kokeilusta eteenpäin.

Edustaja Huhtasaari, kun kysyitte harmaan talouden torjunnasta, niin kyllä voi ja sopii varmaan odottaa vaikutusta — siis varmaankin sitä toivomaanne vaikutusta, mitä tässä kysyitte.

Mutta olivatko tässä nyt vastaukset suurin piirtein kaikkiin... Niin, edustaja Kontula, vielä kysyitte sitä, miten on huomioitu vaikutus liiketoimintamalleihin ja ruohonjuuritason toimijoihin — ymmärsin näin, että tämä oli se kysymys — ja miten seuranta. No, tietysti tätä toimeenpanoa johtaa ja ohjaa sosiaali- ja terveysministeriö ja toimeenpanijana on Kela, eli kyllä varmasti se seuranta ja (Puhemies koputtaa) velvollisuus analysoida tätä tietoa ja katsoa ruohonjuuritason toimijoitakin (Puhemies koputtaa) on myös ministeriössä. Mikä on sitten vaikutus liiketoimintamalleihin, ruohonjuuritason toimintaan ja -toimijoihin, on

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

varmaankin, veikkaisin, työllisyyden kautta — työllisyyshän kuitenkin luo sosiaaliturvaa, toimeliaisuutta, hyvinvointia, tai mitä muuta on — onko tämä nyt nimenomaan kannustavampi ja byrokratiaa, kannustinloukkuja purkavampi malli.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Jatketaan vielä pieni hetki debattia.

17.21 Eeva-Johanna Eloranta sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuka tahansa yhteiskuntatieteilijä voi kertoa, että jos otoskoko on 2 000 henkilöä, ei kokeilu voi tuottaa kestävää ja koko väestöön sovellettavaa tulosta, jonka pohjalta voisi lainsäädännössä edetä. Kun kunnollista kokeiluasetelmaa ei näillä resursseilla saada aikaan, niin mitä hyötyä tästä kokeilusta loppujen lopuksi on? Onko tämä kokeilu hallitukselle vain itsetarkoitus, sillä tutkimukseksi ei näin suppeaa kokeilua voi sanoa? Sinänsä perustulon kokeileminen olisi ihan kannatettava asia, ja arvostamme kovasti asiantuntijoita, jotka ovat näissä niukoissa resursseissa yrittäneet asiaa valmistella, mutta tosiaan hallitus on tehnyt tämän kunnollisen kokeilun aika mahdottomaksi, ja voidaankin kysyä, mikä se perimmäinen tarkoitus on. Tällä kokeilulla ei ole mitään tekemistä tieteellisyyden kanssa, eikä johdopäätöksiä tällaisen kokeilun perusteella tulisi tehdä.

17.22 Juhana Vartiainen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Sinänsä tämä mainittu otoskoko ei välttämättä ole ongelma. Jotta saadaan uskottavia tuloksia, niin silloinhan vaikka tuhannenkin kokoinen otos voi olla jo aika informatiivinen — riippuu siitä, mitä halutaan tietää. Tutkijathan ovat tämän kokeilun suunnitelleet. Kyllä sieltä varmaan kiinnostavaa informaatiota tulee.

Mutta silti mielestäni tässä keskustelussa on liiallisia odotuksia sen suhteen, miten ylipäänsä voi ja miten kannattaa edetä kokeilemalla ihmisillä, koska viime kädessä sitten, kun suunnitellaan sosiaaliturvaan suurempaa remonttia, kannattaa tietysti tehdä paljon halvempia ja tehokkaampia kokeiluja eli käyttää näitä hyviä simulointimalleja, joilla voidaan sitten ennustaa hyvinkin monenlaisia lopputuloksia. Erityisesti tällaiset osittaiset kokeilut ovat siksi puutteellisia, että jos me teemme ison sosiaaliturvan uudistuksen, (Puhemies koputtaa) niin lopullinen vaikutus nähdään vasta sitten, kun kaikki ovat ennättäneet sopeutua kaikkien muidenkin käyttäytymisen muutokseen, eli siinä mielessä on turha odottaakaan, että me kokeilemalla tässä lopulta saisimme tietoa. (Puhemies koputtaa) Jossain vaiheessa pitää vain tehdä ihan samalla tavalla kuin Suomessa on tehty kansaneläkeuudistus ja peruskoulu-uudistus ja kaikki vastaavat uudistukset. (Puhemies koputtaa) Näin tullaan toivottavasti tekemään myös sosiaaliturvan suhteen.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Arvoisat edustajat, kernaasti en puhuisi puhujan päälle, mutta silloin kun minuutti ylittyy 50-prosenttisesti, alkavat paineet tulla siihenkin. (Juhana Vartiainen: Anteeksi!) Toivon, että pysyisimme tähän debattiin varatun aikaliimitin puitteissa.

17.24 Anne Kalmari kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Olen nähnyt monia tämäntyyppisiäkin kokeiluja tai tutkimuksia, joissa otantakoko on ollut vastaava, ja ne ovat aivan hyvin toimineet, mutta tosiasia on, että esimerkiksi ansiosidonnaisen työttömyysturvan, asumistuen ja toimeentulotuen yhdistämistä ei tässä kokeilussa ole. Näin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

emme saa työnhakijan käyttäytymisestä ihan kaikkea sitä irti, mitä voisi tietysti toisaalta saada.

Haluaisin esittää myöskin ratkaisuja edustaja Kontulan esille nostamaan tärkeään asiaan yhteisöllisyydestä. Mietin sitä, olisiko mahdollista luoda sellainen pohja, jonne halutesaan kaikki tähän kokeiluun osallistujat voisivat hakea, koska nykypäivänä yhteisöjä syntyy muutenkin kuin alueellisesti. Esimerkiksi esiin nostamanne vanhempien hoiva, (Puhemies koputtaa) omaishoito, voi toteutua muutenkin kuin alueellisesti.

17.25 Tuula Haatainen sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! On tietenkin hyvä, että perustulon osalta mietitään näitä tutkimusasetelmia ja kokeiluvaihtoehtoja, ja tässähän nyt virkamiesten taholla ja Kelan ja muiden toimesta on näitä eri vaihtoehtoja kuvattu ja yritetty saada sellaista tutkimusasetelmaa, että saataisiin ihan oikeata tutkimustulosta. Mutta nämä on jouduttu sitten pistämään syrjään, niin että hallitus on valinnut nyt tämän hyvin rajallisen, pelkistetyn tien, jossa mennään. Onko otoksen koko 2 000 vai mikä, se on toinen asia, mutta olennainen kysymyshän tässä on se, että tämä rajautuu tiettyihin ihmisiin, siis työttömiin ihmisiin, jotka ovat työmarkkinatuella tai peruspäivärahaa saavia ja työttömiä, kun sitten taas tämä koko idea perustulosta pohjautuu vähän toisenlaiseen maailmaan. (Puhemies koputtaa) Tämä sinänsä ei anna siitä maailmasta kuvaa, eikä tämä anna vielä vastauksia siihen, millaiseen perustulomalliin on sitten todellisuudessa rahallisia resursseja olemassa. Tämä kokeilu nyt menee näin, mutta epäilen vain, että tästä johtopäätösten (Puhemies koputtaa) tekeminen on vaikeaa. Annettakoon se tutkijoille sitten.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Myönnän vielä tässä debatissa puheenvuorot edustajille Mäkelä, Parviainen, Kontula, Heikkinen, Zyskiewicz, ja sitten ministeri saa vielä pienen vastauspuheenvuoron toki hänkin. Sitten sen jälkeen siirrymme lis-
taan.

17.27 Jani Mäkelä ps (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämän keskustelun aikana tulee varmaankin kaikille hyvin selväksi, minkä takia tällaista kokeilua ei ole aikaisemmin tullut tehtyä. Eli kun lähdetään rakentamaan taloa niin, että kädessä on tiili, niin täällä käydään arvostelemaan, että miksi rakennat vasta muuria, kun talokaan ei ole vielä valmis. Eli kun jotain arvosteltavaa pitää keksiä, niin sitten keksitään, esimerkiksi arvostellaan sitä, että tässä pyritään ratkaisemaan työttömyyteen liittyviä ongelmia. Kuitenkin työttömyys on useitten kyselytutkimusten mukaan kansalaisten mielestä meidän kaikkein vakavin ongelmamme. Eli jos nyt kävisi niin, että tällä saataisiin edes jollain tasolla autettua, ellei ehkä ratkaistua, työttömyyttä, niin eikö tämä kokeilu olisi silloin täyttänyt tarkoituksensa runsain mitoin? Ihmettelen tätä yltiöpositiivista asennoitumista siihen, että jos pitkäaikaistyöttömälle annetaan vähän reilut 500 euroa kuukaudessa verottomana ilman pelkoa menettämisestä, hän työllistyisi heti kovapalkkaiseen työhön. Jos tämä näin menisi, niin eikö niitä viisisatasia kannattaisi maksaa vähän enemmänkin niille pitkäaikaistyöttömille?

17.28 Olli-Poika Parviainen vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Täällä mietittiin tämän kokeilun tieteellisyyttä, ja minä ainakin elän siinä käsityksessä, että mukana on kuitenkin valtakunnan huipputason osaajia, jotka tämän haastavan aikataulun ja haastavan budjetin puitteissa pyrkivät tekemään parhaita mahdollisia johtopäätöksiä sillä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

aineistolla, minkä he saavat kerättyä. Minä katsoisin, että siitä huolimatta, että tähän kokeiluun on kohdistettu täällä kritiikkiä, tämä kokeilu ehdottomasti kannattaa tehdä nyt eikä lykätä myöhemmäksi, koska me saamme tällä kokeilulla kuitenkin niin sanotusti pelin auki tähän laajempaan keskusteluun, joka liittyy sosiaaliturvajärjestelmän paradigman ohjaamiseen kohti sitä suuntaa, johon edustaja Kontulakin viittasi ansioituneesti puheessaan. Hän viittasi siihen, että tällaiset kategoriat, onko ihminen juuri nyt työssä, työsuhteessa, työtön ja niin edelleen, lakkaavat olemasta tulevaisuuden työelämän murroksessa, joka itse asiassa on täällä jo nyt.

17.29 Anna Kontula vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tarkentaisin vielä kysymystäni ministerille. Kun puhuin niistä mahdollisista uusista liiketoimintamalleista, joihin tämä kokeilu saattaa ihmisiä kannustaa, niin tarkoitin esimerkiksi asunnon vuokrausta. Jos minä vuokraan Airbnb:n kautta omaa asuntoani tällaisella globaalilla alustalla, niin Kela ei saa siitä suoraan yhtään mitään tietoa, ellei Kelalla ole jotain semmoista välignetä, jolla se sitä tietoa minulta penää, ja jos katsotaan suoria työllisyyslukuja, niin minun työllistymisessäni se ei näy millään lailla. Kysymys on kuitenkin taloudellisesta ja aika työvoimavaltaisesta aktiivisuudesta, jossa minä pesen lakanoita ja siivoan paikkoja seuraavia vieraita varten ja saan siitä sitten korvauksen. Samalla lailla siinä ei näy esimerkiksi sitä, jos naapurissa perustulo käynnistää hankkeen, jossa vanhemmat hoitavatkin vaikka vuorotellen pihan lapsia niin, että lapsia ei tarvitse viedä päiväkotiin. No, tämä ei ole yhteisöllinen kokeilu, (Puhemies koputtaa) tässä ehkä ei tule tällaisista esimerkkeistä, mutta jostain tällaisista vastaavaa — se ei näy työllisyystilastoissa ja on silti (Puhemies koputtaa) taloudellisesti arvokasta.

17.30 Hannakaisa Heikkinen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Jotenkin tämä keskustelu antaa kuvan tästä yhteiskunnastakin, kun tuntuu, että monessa puheenvuorossa periaatteessa ei ihan kokonaan vastaan olla, mutta kuitenkin hieman väärin sammutettu. Vanhasen toisen hallituksen SATA-komitea on hyvä esimerkki siitä, että keskustalle perusturvan eläminen ajassa ja sen aikaan päivittäminen on ollut aina tärkeää. Siinä oli taas osoitus siitä, että kun kaikki otetaan mukaan, niin mitään tulosta ei saada aikaan. Olen kiitollinen siitä, että tämä hallitus pystyi asettamaan fokuksen tässä aikamäärässä, tässä taloustilanteessa, mihinkä meillä on varaa, on ottanut Suomen parhaimman asiantuntijaorganisaation, Kelan, sitä suunnittelemaan ja toteuttamaan, kiitos Kelan suuntaan siitä. Ainakin itse vilpittömästi odotan, että me tulemme saamaan tuloksia, ja sitten katsomme, mihinkä tätä laajennetaan.

17.31 Ben Zyskowitz kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ministeri Mattila, minulla ei ole mitään unelmointia vastaan. Halusin vain tuoda esiin sen, että perustulo on niin suosittu kansalaisten keskuudessa ja puolueiden keskuudessa, koska jokainen voi siihen käsitteeseen projisoida oman unelmansa siitä, minkälainen on kannustava ja oikeudenmukainen sosiaaliturvajärjestelmä. Myös kokoomuksen piirissä kehitetään näitä perustulomalleja, ja totta kai toivotan niille menestystä.

Mutta tässä kokeilussa ei ole kyse mistään realistisen perustulomallin kokeilemisestä. Tässä kokeilussa kokeillaan sitä, työllistyykö pitkäaikaistyötön paremmin, jos hän saa pitää työttömyysturvansa, kuin silloin, jos hän ei saa pitää työttömyysturvaa, ja en todellakaan pelkää tämän kokeilun tuloksia, koska minä itse uskon aivan vakaasti siihen, että tu-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

los on se, että sellainen henkilö, jolla on paremmat kannustimet työllistyä, työllistyy paremmin kuin sellainen henkilö, jolla on huonommat kannustimet työllistyä.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Ministeri, 2 minuuttia paikan päältä.

17.32 Sosiaali- ja terveysministeri Pirkko Mattila: Arvoisa puhemies! Palaan vielä tuonne edelliselle kierrokselle. Edustaja Alanko-Kahiluoto, kysyitte tästä verotuselementistä ja kansallisesta tulorekisteristä. Nehän ovat tässä hallituksen esityksessä jo mukana, ja uskoakseni ne ovat varmasti hyvin mahdollisia seuraavia askeleita ottaa. Mutta tästähän on esitetty arvio, että kansallinen tulorekisteri ei ole mahdollinen ennen kuin 2019, ja siinä aikataulussa on sitten elettävä.

Edustaja Kontula, ymmärtääkseni perustulo ei estä tällaista mainitsemaanne toimeliaisuutta. Mutta kuten totesin vielä, STM johtaa ja ohjaa ja Kela on sitten se toimeenpaneva, seuraava, ja mitä se tietoa saa, se tulee varmasti tätä kautta, mitä tuossa kyselitte.

Sitten edustajat Eloranta, Tuula Haatainen:

Edustaja Eloranta, kyselitte kokeilun perimmäistä tarkoitusta. Hyvin pitkälti uskon siihen, mitä hallituksen perusteluissa löytyy perimmäisestä tarkoituksesta. Minusta siellä on mainittu toimeentuloturvan yksinkertaistamisesta ja virtaviivaistamisesta. Siellä on puhuttu työttömien kannustinloukuista, tuloloukuista, byrokratialoukuista.

Tuula Haatainen, kyselitte tätä, että siellä on peruspäivärahalla ja toimeentulotuella olevia, jotka ovat valikoituneet tähän tutkimukseen. Ajattelen kyllä heitä... (Tuula Haataisen välihuuto) —Työmarkkinatuella, kiitos korjauksesta. — Ajattelen kyllä heitä lämmöllä, eli he ovat päässeet tähän mukaan. Minusta on hienoa, että he ovat tuomassa arvokasta tietoa tämän tutkimuksen kautta sitten tulevaa työtä varten.

Korostan vielä, että tämä on kaksivaiheinen. Tämä on nyt liikkeellelähtö, ja tästä toivon, että voimme vain parantaa. Kiitos myös siitä keskustelusta, mitä täällä on tuotu esille, että minä uskallan sanoa, että tätä voi koko eduskunta myös yhdessä parantaa. Kun tämä lähtee valiokuntiin lausuntokierroksille, niin arvostan kyllä sitä, mitä täällä eduskunnassa tehdään.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Siirrytään puhujalistaan. Edustaja Alanko-Kahiluodon nimi mainittiin paitsi ministerin puheenvuorossa myöskin aikaisemmin edustaja Zyskoviczin puheenvuorossa pariin kertaan. Myönnän vielä hänelle vastauspuheenvuoron, mutta ehdottomasti vain hänelle, sitten siirrytään puhujalistaan.

17.34 Outi Alanko-Kahiluoto vihr (vastauspuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Vastaan Zyskoviczille sen verran, että kun argumentoitte, että olisin sanonut, että perustulokokeilun tarkoituksena ei ole yhtenäistää etuuksia, niin näinhän en suinkaan sanonut. Asiahan on nimenomaan niin, että eri malleissa on ehdotettu sitä, että perustulo korvaisi kaikki vähimmäisetuudet eli ne yhtenäistettäisiin. Mutta sen sijaan niissä perustuloesityksissä, joita täällä Suomessa on tehty ja joita itse tunnen ja kannatan, ei ole esitetty esimerkiksi sitä, että perustulo ja asumistuki tai perustulo ja ansiosidonnaiset etuudet korvattaisiin eli olisi tällainen niin sanottu täysi perustulo. Lienee tosiasia, että useimmat pitävät sellaista mallia epärealistisena eivätkä kannata sitä. Itsekin lukeudun heihin.

Mutta ministerille vielä sen verran, että olen kyllä eri mieltä siitä, että tämä esitys sisältäisi verotuselementin. Sitähän se nimenomaan ei sisällä, ja se on tämä ongelma. (Puhe-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

mies koputtaa) Mutta sitä vielä tivaan tässä, onko siis niin, että ette kykene tällä kaudella ottamaan seuraavaan vaiheeseen minkäänlaista (Puhemies koputtaa) verotuselementtiä, ja pystyttekö laajentamaan (Puhemies koputtaa) seuraavassa vaiheessa tätä esitystä myös esimerkiksi itsensä työllistäviin freelancereihin ja yksityisyrittäjiin, jotka hyötyisivät tästä.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Nyt se minuutti on erittäin runsaasti ylitetty. Siirrytään puhujalistaan.

17.36 Laura Huhtasaari ps: Arvoisa puhemies! Tätä tosiaan nyt kokeillaan, koska ei ole aikaisemmin kokeiltu, ja vielä bonuksena nyt sitten saamme kansainvälistä huomiota. Toki meillä kaikilla varmasti on halu kehittää järjestelmäämme paremmaksi, ja sitten tämän perustulokokeilun tuloksista voimme vetää johtopäätöksiä ja jatkaa keskustelua ja järjestelmämme kehittämistä. Täydellistä järjestelmää emme varmasti koskaan saa aikaiseksi, mutta aina pitää ja voi saada siitä paremman.

Kannustinloukut ovat todellisuutta. Kannustinloukkuhan tarkoittaa tilannetta, jossa sosiaalietuuksia saavan ihmisen ei ole kannattavaa mennä töihin, koska työtulot vähentävät etuuksia eivätkä käteenjäävät tulot kasvakaan. Lyhytkin työsuhte voi lisäksi aiheuttaa katkoja ja viiveitä maksatukseen, jos joutuu turvautumaan uudestaan etuuteen, joten kyllähän tämä siinä mielessä vapauttaa ihmisen, että hänellä on semmoinen tietynlainen turva, että perustulon joka tapauksessa saan ja voin katsella moneen suuntaan ja kokeilla erilaisia asioita.

Itse olen sitä mieltä, että monet muut hallituspuolueet aina puhuvat ja keskustelevat, mitä pitäisi tehdä, mutta tämä hallitus kokeilee. Se vaatii rohkeutta, ja tämä on yksi kunnianhimoinen kokeilu, ja kohta pääsemme sitten seuraavaan vaiheeseen ja keskustelemaan tuloksista.

17.37 Arja Juvonen ps: Arvoisa puhemies! Hyvä ministeri aitiiossa! Tämä on todellakin kokeilu. Tarkoitus on vähentää köyhyyttä ja väliinputoamista, vähentää sosiaalietuuksiin ja verotukseen liittyvää byrokratiaa ja kannustaa työntekoon julkistaloudellisesti kestäväällä tavalla. Kannustaa työntekoon — se on sellainen lause, jota kyllä paljon täällä eduskunnassa on käytetty, ja kaikki me siitä puhumme, kuinka työnteosta tulisi kannustavaa ja yhä useampi ihminen löytäisi myös sen työpaikan. Jos tämä on nyt yksi sellainen keino näille 2 000 ihmiselle, niin se on hyvä asia kokeilla tällä kokeilulla.

Todellakin, on saanut kansainvälistä huomiota myös se, että Suomessa ollaan päästy näin pitkälle, että me todellakin aloitamme tämän asian kokeilemisen jo vuonna 2017. Muun muassa Tanskasta on tullut itselleni paljon yhteydenottoja ja haastattelupyyntöjä, että voisinko kertoa, millä tavalla tämä asia etenee ja mitä tämä sisältää. Ja tietysti, mikä on sitten se lopputulos, niin kokeiluhan sen sitten ratkaisee.

Siellä on 2 000 ihmistä, jotka odottavat todellakin, että kuka heistä pääsee tähän, ja ympäri Suomen valitaan. Muistettava on se, että meillä on erilaiset kulut kuitenkin ympäri Suomen, eli se summa, mikä on täällä pääkaupunkiseudulla jollekin hyvä, voi olla sitten taas Pohjois-Savossa jo paljon parempikin — se tulee ottaa huomioon, että Suomi on laaja maa ja myös taloudellinen tilanne on erilainen eri puolilla Suomea.

Hyvä, että kokeillaan. Niin kuin tuossa jo edellisessä puheessa sanoin, vuosikausia tästä on täällä eduskunnassa keskusteltu ja on väläytetty, milloin tällainen perustulokokeilu tulee. Ehkä nimi ei nyt välttämättä osu kohdalleen, mutta se kuitenkin kertoo sen, että posi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

tiivisesti suhtaudutaan, ja se on ehkä vähän, sanoisin kuitenkin, lempeämpi niille ihmisille, jotka ovat tämän kokeilun piirissä, kuin että me puhuisimme tällaisesta kannustinkokeilusta tai siitä, miten nyt pitkäaikaistyöttömät saataisiin sinne työelämään, koska se on täällä myös noussut esille, (Puhemies koputtaa) millä tavalla me ihmisistä puhumme ja onko se arvostavaa vai ei.

17.40 Kari Kulmala ps: Arvoisa puhemies! Tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki perustulokokeilusta sekä muutettavaksi tuloverolakia ja ennakkoerin-tälakia. Olen hyvin kriittinen koko ajatukselle.

Kuten olemme jo kuulleet, perustulokokeilu toteutettaisiin seuraavien kahden vuoden aikana. Kokeiluun valituille Kansaneläkelaitos maksaisi kokeilun aikana perustuloa 560 euroa kuukaudessa. Perustulo olisi saajalleen verovapaata tuloa, eivätkä sen määrää vähentäisi perustulon saajan muut tulot. Se tässä esityksessä on hyvää, että tämä on kokeilu, min-kä perusteella voidaan arvioida, voidaanko perustulon avulla uudistaa sosiaaliturvaa niin, että erityisesti työn tekemiseen liittyvät kannustinloukut vähenisivät. On myös mielenkiin-toista nähdä, paljonko tämä kokeilu tulee maksamaan ja mitä se maksaisi, jos se koskisi muitakin kuin tähän kokeiluun osallistuvia henkilöitä.

Näen hyvänä, mikäli tämän kokeilun osana kaikkia tukimuotoja tarkastellaan uudel-leen. Esimerkiksi: Tänä vuonna asumistukea maksetaan verovaroista jo yli 1,7 miljardia euroa. Summa ylittää 2 miljardin rajan viimeistään vuonna 2018. Tuen saajia on noin 800 000, ja heidän määränsä kasvaa koko ajan. Tuen saajia ei pidä tietenkään syyllistää. Asumistuen tarvehan johtuu ihmisten liian pienistä tuloista ja liian korkeista asumismen-noista. Asumistuki tarkoitettiin alun perin tilapäiseksi tueksi ihmisille ja perheille, jotka olivat ajautuneet talousvaikeuksiin. Nyt se mielletään saavutetuksi eduksi, ja siitä luopu-minen olisi vaikeaa. Kovin monessa sivistysvaltiossakaan sitä ei kuitenkaan makseta.

Suomessa näin kattava asumistuki mahdollistaa asuntorakentamisen kustannusten pai-suttamisen ja ylihinnittelun sekä keinottelun maapohjalla kasvukeskuksissa, erityisesti Helsingissä, meidän kaikkien ja myös kuntapäätäjien tietoisella tuella. Asuminen on meil-le kaikille perusoikeus. Ilman asuntoa Suomen talveen kuolee. Kannattaisi kuitenkin jos-kus miettiä, tuemmeko jatkossakin tulonsiirtoa yhteiskunnalta markkinavoimille. Miksi Suomessa asumistukia saa noin 60 prosenttia vuokra-asunnossa asuvista?

Arvoisa puhemies! Suomalaisen sosiaaliturvajärjestelmän tilkkutäkkimäisyys ja moni-muotoisuus on todellinen haaste perustulon säätämiseksi. Oleellista tässä esityksessä onkin se, että tämä esitetty kokeilu on ennen kaikkea juridis-hallinnollinen testi siitä, onko esi-tyksen mukainen perustulo sovitettavissa meidän sosiaali- ja työttömyysturvajärjestel-mään hallitusohjelman edellyttämässä aikataulussa. Siinä mielessä pidän tätä hallituksen esitystä hyvänä. Uskon, että näillä perusteilla perustulokokeilu hyväksytään myös Sevetti-järven baarissa.

Juuri äsken keskustelin tuossa täysistuntosalin ulkopuolella henkilön kanssa puhelimit-se, ja hän odotti, milloinka tämä perustulokokeilu tulee voimaan, ja toivoi, että myös hän pääsisi tähän osalliseksi. Mutta kuten olemme tänään kuulleet, tähän valitaan noin 2 000 henkilöä, ja katsotaan, miten heidän käy. Sitten täällä on ollut keskustelua siitä, onko tämä riittävä määrä tarkalle tutkimukselle. Yhtä hyvin voidaan kysyä, kun hallituspuolueiden ja oppositiopuolueiden kannatusta kysytään, onko se riittävä määrä tieteelliselle tutkimuksel-le. Näyttäisi siltä, että perussuomalaisenkin kannatus on nousemassa tämän viimeisim-män kannatuksen mukaan.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

17.44 Hannakaisa Heikkinen kesk: Arvoisa herra puhemies! Perustulokokeilu herättää intohimoja, kuten täälläkin salissa lähetekeskustelussa ollaan jo huomattu.

Tässä haluaisin, kun on vähän pitempään puheeseen mahdollisuus, kiittää vielä kerran ja olen iloinen siitä, että meillä on Kelan kaltainen laitos, jonka valmistelu tässä perustulokokeilussa on aivan keskeistä. Toki muitakin tahoja on mukana ollut, mutta Kelan resurssit ovat varmasti sillä tavoin ainutlaatuiset, että ne ovat mahdollistaneet meille sen, että näinkin lyhyessä aikataulussa ja näillä talouden reunaehdoilla meillä on mahdollisuus nyt päästä tähän vaiheeseen, että perustulokokeilua päästään aidosti kentällä toteuttamaan.

Tämä perustulokokeiluhan on osa Sipilän hallituksen Palvelut asiakaslähtöisiksi -kärkihanketta. Tämä hallitus on linjannut hallitusohjelmassaan monin tavoin, että meillä on halua kehittää myös meidän sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja niin, että olisi yhden luukun periaate, ja se sama pätee myös tähän sosiaaliturvan kehittämiseen. Tässä vuosikymmeniä rakennettua tilkkutäkkiä yritetään tämän perustulokokeilun keinoin selvittää: olisi-ko sitä tätä kautta mahdollista yksinkertaistaa.

Arvoisa puhemies! Sosiaaliturvaa yritettiin ja on yritetty aikaisemminkin yksinkertaistaa. Matti Vanhasen toisen hallituksen aikaan SATA-komitea yritti laajapohjaisesti tätä selvittää, kunnianhimoisena tavoitteena saada suomalainen sosiaaliturvajärjestelmä, silloin kun Suomi täyttää 100 vuotta, yksinkertaiseksi ja selkeämmäksi. No, me kaikki tiedämme, miten kävi: yhteistuumaisuutta ei löytynyt siihen, mihinkä suuntaan tuota järjestelmää pitäisi kehittää. Mutta siitäkin kiitokset silloiselle sosiaali- ja terveysministeri Hyssälälle, että hän oli rautainen nainen ja nyt taas Kelan roolissa, pääjohtajan roolissa, on sitten luotsannut tätä valmistelutyötä hienosti eteenpäin.

Arvoisa puhemies! Tämä on kiistatta ainutlaatuinen kokeilu, johon on ollut laajaa kiinnostusta ulkomailla, ja toisin kuin jotkut muut ajattelevat, itse olen hyvin iloinen, että Suomi on tätäkin kautta ollut maailmankartalla, että Suomi profiloituu myös sosiaaliturvan kehittämisessä maaksi, jolla on halua kokeilla ja sitä kautta löytää parempia käytänteitä. Ja kuten tiedämme, nyt on kyseessä hetki, jolloin alkaa kokeilun ensimmäinen vaihe — tästä on hyvä aloittaa. Tässä vaiheessa kohderyhmä on rajattu niin, että se kohdentuu niihin, jotka kipeimmin tarvitsevat toivoa ja kannustusta elämään. Perusideana on selvittää, lisäävätkö tuloloukun ja byrokraloukun osittainen purkaminen sekä sanktioinnista luopuminen tässä työttömän perusturvan saajien, vaikeasti työllistyvien, työssäkäyntiä. Minä en usko, että aidosti tämän asian vastustajia tästäkään salista löytyy. Ja uskon myös, että perustulolla on varmasti hyviä vaikutuksia myös muiden ryhmien kuin työttömien työnteekoon ja hyvinvointiin. Kuten tämäkin lähetekeskustelu on osoittanut, on haasteellista näin lyhyessä ajassa löytää niitä pysyviä vaihtoehtoja, pysyviä malleja siitä, mikä on hyvä, ja siksi toivonkin, että myös tulevilla hallituskoalitioilla olisi halukkuutta selvittää ja uudistaa sosiaaliturvaamme myös tämän perustulon osalta.

Arvoisa puhemies! Tämän perustulokokeilun tavoitteena on löytää keinoja työssäkäynnin lisäämiseen, ja juuri tähän kysymykseen tämä vuoden alussa alkava kokeilu hakee vastausta. Mutta tämä ehdotuksen läpikäyminen on jo osoittanut, miten monimutkainen ja moniulotteinen kokeilu on ja koko Suomen sosiaalijärjestelmä on, ja jotenkin ajattelenkin, että ylipäätensä tämän koko kokeilulakiesityksen aikaansaaminen on jo iso saavutus.

17.49 Outi Alanko-Kahiluoto vihr: Arvoisa herra puhemies! Hallitusta on ehdottomasti kiitettävä siitä, että se uskaltaa lähteä kokeilemaan perustuloa, ja tässä kiitokseni on vilpittön ja syvä. Olen ehdottomasti sitä mieltä, että huolimatta näistä puutteista, joita tähän esi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

tykseen sisältyy, perustulokokeilua on ehdottomasti vietävä eteenpäin. Kelan tutkimusryhmä on myös tehnyt esityksen valmistelussa erittäin hyvää työtä, mistä on erikseen kiitettävä. Kelan työryhmän esiselvitykset ovat hyödyllistä luettavaa kaikille, jotka ovat kiinnostuneita siitä, miten erilaisia byrokratia- ja kannustinloukkuja voidaan vähentää ja miten pienituloisten asemaa voidaan parantaa ja miten muuttuneeseen työelämään pitää vastata. Ne ovat erittäin hyödyllisiä, ja suosittelen kaikille niihin perehtymistä.

Pidän myös erittäin perusteltuna sitä, että tässä kokeilussa määritellään perustulokokeilun lähtökohdaksi se, että perustulon summa vastaa nykyistä käteenjäävää työmarkkinatukea ja peruspäivärahan tasoa. Se on perusteltu monesta lähtökohdasta: Ensinnäkin se vastaa esimerkiksi sitä, mitä esimerkiksi useimmissa kansalaisryhmittymien aloitteissa on esitetty perustulon tasoksi. Se on perusteltu siinä mielessä, että kaikkein hankalimmassa asemassa kuitenkin ovat juuri ne ihmiset, jotka saavat vähimmäisturvaa, ja kun perustulon suuruudeksi määritellään vähimmäisturva, niin silloin mukaan olisi seuraavissa vaiheissa helpompi ottaa muita ryhmiä, jotka saavat nimenomaan vähimmäisturvan suuruisia erilaisia etuuksia, kuten vanhempainpäivärahoja tai sairauspäivärahoja.

Mutta näiden kehujen jälkeen on todettava, että valitettavasti itse tämä hallituksen esitys on puutteellinen. Se kärsii ensinnäkin liian kapea-alaisesta ja pienestä kohderyhmästä, ja minä pidän hyvin valitettavana sitä, mitä tässä esityksessä sanotaan sivulla 7 siitä, mistä tämä rajausta johtuu hallituksen itsensä mielestä. Täällä kirjoitetaan: "Perustulokokeilun ensisijainen tavoite liittyy työllisyyteen. Kohdejoukkoon eivät tällöin kuulu sellaiset ryhmät, joiden työllisyystilanteen parantamista perustulolla ei kannata tavoitella." Tämä nyt itse asiassa paljastaa sen, että hallitus ei itse asiassa ole ymmärtänyt tätä työelämän muutosta, mistä viime vuosina on niin paljon puhuttu. Eli kaikkein eniten työelämän silppuuntumisesta ja arvaamattomuuden lisääntymisestä kärsivät sellaiset ihmiset, jotka joutuvat työllistämään itsensä itse elikkä ovat vailla vakituista työsuhdetta tai eivät ansaitse yrittäjinä riittävästi, että se riittäisi tuomaan heille riittävän toimeentulon, eli puhun nyt yksinyrittäjistä, freelancereista, itsensätyöllistäjistä ja niin edelleen. Pidän hyvin harmillisena sitä, että hallitus ei nimenomaan ymmärrä, että perustulolla autettaisiin näiden ihmisten asemaa, ja kehottaisinkin hallituksen ministereitä vielä pohdiskelemaan tätä asiaa asiantuntijoiden opastuksella.

Sitten toisekseen tämä kapea-alaisuus johtuu siitä, että rahoitus on puutteellinen, mutta se tietysti on tässä seuraavassa vaiheessa korjattavissa yksinkertaisesti budjetoimalla lisää. Nyt tässä ensimmäisessä vaiheessa toteutettu rajausta näihin Kelan päivärahaa saaviin työttömiin on sinänsä käytännöllinen ja ymmärrettävä: työmarkkinatukea ja työttömän peruspäivärahaa saavat työttömät ovat kokeilulle kaikkein halvin kohderyhmä, koska näiden ihmisten kohdalla voidaan käyttää hyväksi Kelan joka tapauksessa heille maksamaa työttömyysetuutta ja rahoittaa sitä kautta tämä kokeilu. Mutta koska hallitus ei ole itse ollut halukas budjetoimaan kokeiluun riittävästi määrärahoja, on kokeilun ulkopuolelle rajattu juuri niitä ryhmiä, joiden tilannetta perustulo myös auttaisi, ja erityisesti perustulo siis kuuluisi itsensätyöllistäjille, yrittäjille, pienyrittäjille, yksinyrittäjille, opiskelijoille ja työssä käyville pienituloisille.

Toinen tämän hallituksen esityksen keskeinen valuvirhe on veroelementin puuttuminen, ja juuri siitä syystä, ettei perustuloa veroteta tämän esityksen seurauksena progressiivisesti, seuraa se, että sitä ei voitaisi laajentaa koko maahan, elikkä se on taloudellisesti epärealistinen. Mutta jotta se olisi realistinen, sen tulisi sisältää myös veroelementti, jolloin perustulo kerättäisiin tulojen noustessa pois niiltä, jotka eivät sitä tarvitse, ja tähän

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

on se malli, jota me vihreät esimerkiksi olemme esittäneet ja jota esitettiin siinä kansalaisaloitteessa, joka viime kaudella esiteltiin tuolla Kansalaisinfossa kansanedustajille.

Herää tietysti kysymys, miksi hallitus tekee näin, no, huonon tai epätäydellisen esityksen, ja olemme kuulleet, että nämä puutteet johtuvat hallituksen asettamasta liian tiukasta aikataulusta sekä pienestä budjetista. Mutta nämä ovat molemmat seikkoja, jotka on mahdollista korjata.

Jotta kokeilusta saataisiin tilastollisesti vahvoja tuloksia, Kelan johtama tutkijaryhmä suositteli keväällä vähintään 10 000:n eri puolilla Suomea asuvan ihmisen sisällyttämistä kokeiluun. On kerrottu, että tässä aikataulussa Verohallintoa ei saatu mukaan kokeiluun ja siksi perustulokokeilussa pystytään testaamaan vain puolikasta perustulomallia. Esimerkiksi vihreiden perustulomallissa veroton perustulo yhdistetään nykyistä korkeampaan tuloverotukseen ja sillä rahoitetaan puolestaan perustulo, joka kerätään pois progressiivisesti hyvätuloisilta. Eli kun perustuloa kokeillaan nykyverotuksella — ikään kuin perustulo on veroton — ja työttömillä, testaamatta jää keskeinen kiistakapula aiemmissa perustulokeskusteluissa eli perustulossa korkeampien rajaveroasteiden vaikutus työllisyyteen. Esimerkiksi vihreiden mallissa, joka on kustannusneutraalisti toteutettavissa, kaikki alle 50 000 euroa vuodessa tienaat maksaisivat saman 41 prosentin ansiotuloveron. Kokeilussa pitäisi olla keskituloisia, jotta nähtäisiin, kannustaako tämä työn vähentämiseen tai jakamiseen. Mutta kuten sanottu, näin voidaan tehdä seuraavissa vaiheissa, kun perustuloa kokeillaan laajemmin.

Hallituksen perustulokokeilussa saadaan lähinnä selville se, onko tässä huonossa työllisyystilanteessa jotakin merkitystä sillä, ettei työttömyysturva leikkaannu lainkaan riippumatta tulojen suuruudesta. Ehdotettava kokeilukin kertoo siis jotain: jos työttömyysetuuksiin liittyvä kannustin ja byrokratialoukku poistetaan kokonaan, muuttuuko työllisyys? Viime kaudella säädettiin 300 euron suojaosa työttömyysturvaan ja asumistukeen, mikä on lisännyt osa-aikatyötä ja vähentänyt näiden ihmisten köyhyyttä, eli on jo todettu, että tällaisella suojaosan nostamisella voidaan kannustaa ihmisiä tekemään työtä. Tässähän tavallaan on kyse siitä, että nämä nykyiset suojaosat noin kaksinkertaistetaan ja katsotaan, mitä siitä sitten seuraa.

Hallituksen kokeilu voi hyvin toimia ensimmäisenä askeleena, jonka aikana rakennetaan tutkimusalustaa ja pilotoidaan kokeilua. Vihreät ehdottavat perustulokokeilun seuraavana askeleena sitä, että rahoitusta lisätään ja kokeilun aikaa pidennetään 2 vuodesta 3 vuoteen. Olennaista on tuplata kokeiluun osallistuvien suomalaisten määrä ja saada mukaan monipuolinen joukko erilaisissa tilanteissa olevia ihmisiä. Perustulo on inhimillinen, kannustava ja joustava ratkaisu muuttuvaan työelämään ja kasvaviin tuloeroihin, ja siksi se ansaitsee kunnan kokeilun. Me vihreät olemme esittäneet omassa vaihtoehtobudjetissamme kunnan kokeilun varmistavaa aikataulua ja rahoitusta. Esitimme kokeilun laajentamista 2-vuotisesta 3-vuotiseksi ja rahoitusta lisää 10 miljoonaa euroa per vuosi. Tällä lisäyksellä kokeilujoukkoa voisi kasvattaa 3 500:aan ja ottaa mukaan muun muassa itsensätyöllistäjiä ja pienituloisia palkansaajia. — Kiitos.

17.59 Merja Mäkisalo-Ropponen sd: Arvoisa puhemies! Perustulokokeilu on sinällään hyvä asia, ja esitystä valmistelleet tahot ovat tehneet hyvää työtä. Kiitos kuuluu heille. Mutta näillä resursseilla ja tällä otoskoolla, siis 2 000 henkilöä, ei kyllä saada selville, onko tämä asia hyvä vai huono. Kokeilun rajoittaminen tai rajaaminen ainoastaan pitkäaikais-työttömiin ei myöskään ole perustuloajattelun mukaista. Toisaalta on pakko myös kysyä,

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

onko hallituksen linja ihan selkeä, sillä useat hallituksen tänä syksynä eduskuntaan tuomat lakiesitykset vievät täysin eri suuntaan tämän kokeilun kanssa. Meillä on tälläkin hetkellä työelämä- ja tasa-arvovaliokunnassa useita lakiesityksiä käsittelyssä, joissa esimerkiksi pitkäaikaistyöttömien kontrollointia ja heihin kohdistuvia sanktioita lisätään.

Arvoisa puhemies! Ministeri Vehviläisen puheenvuorossaan esille tuoma kansallinen tulorekisteri on erittäin hyvä asia. Toivottavasti se toteutuu mahdollisimman pian. Odotan sitä kovasti ja olenkin ainakin edustaja Räsäsen kanssa samaa mieltä siitä, että kenties tämä kokeilu olisi kannattanut siirtää tulorekisterin käynnistymiseen, sillä reaaliaikainen tulorekisteri luo pohjan työtulojen, sosiaalietuuksien ja verotuksen yhteensovittamiselle.

18.01 Tuula Haatainen sd: Arvoisa herra puhemies! Tämä perustulokokeilu on sinänsä ajatuksena kannatettava ja hyvä, ja sitä kyllä kannattaa tutkia. Yksi tapa on tietysti tutkia sitä ihmisten käyttäytymistä, että tehdään tällainen kokeilu. Kuitenkin tämän kokeilun puute, mikä täällä salissakin on monta kertaa tullut esiin, on se, että tämä ei tutkimuksellisenä kokonaisuutena ole riittävän laaja ja riittävän hyvin resursoitu, jotta sillä voitaisiin saada sitten ihan kunnolla tietoa siitä, miten sellainen perustulo, joka tulee kaikille ihmisille, tulisi vaikuttamaan heidän käyttäytymiseensä. Ja tässä samassa yhteydessä pitäisi tietenkin myös pystyä tarkastelemaan verotuksen osuutta ja myös sitä koko kokonaisuutta lopputuloksena, että mitä kustannuksia järjestelmämuutokset aiheuttavat ja kuinka ne sitten katetaan. Eli sillä tavalla tämä antaa hyvin vajavaisen kuvan siitä, mitä itse koko perustuloajatuksella ajatellaan.

Toimeentuloturvan uudistaminenhan on välttämätöntä, ja sen uudistamiseksi pitää uskaltaa tehdä ja toimia. Aikojen saatossa sosiaaliturva ja toimeentuloturva on rakennettu eri lakien yhteyksissä, ja sitä kautta sosiaaliturvan ymmärrettävyyskin on monella tapaa heikentynyt. Samaan aikaan työelämä on muuttunut, on paljon pätkätoita, itse itsensä työllistämisen on tullut entistä yleisemmäksi, ja näissä tilanteissa sitten syntyy niitä tilanteita, joissa sosiaaliturvan ja työn yhteensovittaminen on koetuksella. Toimeentuloturvan pitäisi olla sellainen, että se on ymmärrettävä ja selkeä ja myös sellainen, että tällaisia väliinputoamisia ei pääse syntymään. Mutta tällä tutkimuksella, arvoisa puhemies, en usko, että vielä lopullisia vastauksia saadaan.

18.03 Jani Mäkelä ps: Arvoisa puhemies! Tämä perustulo, tai jos siitä aikaisemmin on käytetty nimitystä "kansalaispalkka", on käsitteenä tietysti suomalaisessa perinteisessä luterilaisessa työmoraalissa hieman vaikea, kun ajatellaan niin, että rahaa ei voi tulla seinästä ja sen, joka ei tee työtä, ei pidä syömän leipääkään. Tämä on se perinteinen ajattelumalli, jolla tavoin Suomessa on ajateltu ja miten itsekin olen ajatellut. Mutta sitten tässä tullaan sen kysymyksen eteen, että työelämä on muuttunut, ja se tosiasia on tietyllä tavalla pakko tunnustaa, että työsuhteet ovat pirstoutuneet ja työttömyys on muuttunut sellaiseksi tilaksi, että tuskin kukaan väittää, että siitä koskaan tullaan lopullisesti pääsemään eroon tai ainakaan näkyvässä lähitulevaisuudessa. Senpä takia itsekin näen, että tällaiset kokeilut nimenomaan työttömyyden voittamiseksi ovat arvokkaita. Eli jos tällä voidaan sitä työttömyyttä alentaa, työttömiä kannustaa töihin, purkaa kannustinloukkuja, niin totta kai tämä on kannatettavaa. Mitä tässä ikinä siitä selviääkin, niin se tieto on varmasti hyödyllistä.

Perusasia on se, että Suomessa on todella mutkikas ja kallis sosiaaliturva- ja työllistämisjärjestelmä. Se sinällään työllistää jo valtavan joukon ihmisiä, kallispalkkaisia ihmisiä, siihen, että vahditaan suomalaisia työttömiä, sitä, miten he työllistyvät, miten he saavat tu-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

kia. Erilaisia tukia on kymmenittäin. Tätä kokeilua selvittäessä jouduttiin peilaamaan kymmenien eri tukien vaikutusta näitten ihmisten toimeentuloon ja siihen, etteivät he menetä näitä tukia tähän kokeiluun joutuessaan tai lähtiessään. Sen järjestelmän purkaminen ja selvittäminen on myöskin eräs sellainen asia, mitä tämä kokeilu voi viedä eteenpäin. Siinä mielessä en yhtään ihmettele, että sosialidemokraattien suunnalta tähän tulee suurinta vastustusta, koska heidän tätä järjestelmää ovat suurelta osin rakentaneet kaikkine mutki-neen.

18.05 Eeva-Johanna Eloranta sd: Arvoisa puhemies! Työelämä on suuren murroksen edessä. Yhä useamman ihmisen työ ja toimeentulo koostuu pienistä palasista sieltä ja täältä. Suuri haaste meidän sosiaaliturvajärjestelmälle onkin, miten muuttaa sitä tämän työn suuren murroksen edessä.

Niin kutsuttu jakamistalous on yksi työelämän ja digitalisaation suureen murrokseen liittyvistä ilmiöistä, jotka haastavat sosiaaliturvaamme. Jakamistalous voi levitä lähes mille tahansa toimialalle, ja samalla se väistämättä järkyttää valtioiden, kuntien ja yritysten toimintaa. Ne joutuvatkin pohtimaan, miten muuttaa toimintaansa sen myötä. Haasteita aiheutuu monessa suhteessa.

Yksilön näkökulmasta niin jakamistalouden kuin muutoinkin muuttuvan työelämän suhteen ongelmallisoin on juurikin sosiaaliturva. Miten ratkaista tilanne, jossa tulot koostuvat pienistä summista sieltä täältä ilman työsuhdetta? Miten yhteiskunnan palvelut ja tulonsiirrot sopivat tähän? Jakamistaloudella itsensä elättävälle ei kerry työttömyysturvaa eikä eläketurvaa. Tarvitaan ihan uudenlaisia turvaverkkoja. Pitäisikö vaikkapa eläkekertymä irrottaa työsuhteesta, tai olisiko kansalaispalkka tai perustulo yksi ratkaisu tähän?

Arvoisa puhemies! Muuttuva työelämä uusine ilmiöineen tulee muuttamaan yhteiskuntaamme dramaattisella tavalla, halusimme tai emme. Yhteiskunnan täytyykin pysyä mukana tässä kehityksessä, ja olennaisena osana tähän liittyy sosiaaliturvajärjestelmän ennakoluuloton tarkastelu. Me sosialidemokraatitkaan emme ole rakastuneita tähän nykyiseen järjestelmäämme. On selvää, että se tarvitsee muutoksia, mutta niitä pitää tehdä harkitusti ja kunnolla miettimällä ja tutkimalla. Onkin hyvä, että hallitus on käynnistänyt myös kansallisen tulorekisterin toteuttamisen osana julkisten palveluiden digitalisoimisen kärkihaan- ketta. Reaaliaikainen tulorekisteri luo pohjan työtulojen, sosiaalietuuksien ja verotuksen yhteensovittamiselle tulevaisuudessa. Tämä luo mahdollisuuksia muun muassa sosiaaliturvan kehittämiselle tulevaisuudessa.

Hallituksen aikoma perustulon kokeiluasetelma sen sijaan on perustulon tavoitteita ajatellen vajavainen. Käytännössä nyt kokeillaan 560 euron suuruista suojaosaa työttömyysturvassa, jolla ei myöskään ole vaikutusta tuloverotukseen. Käytössä on 20 miljoonaa plus henkilöiden Kela-etuudet, ja otoskoko on 2 000 henkilöä. Näin rajatulla kokeilulla ei voida oikein saada aikaan sellaisia tuloksia, jotka voisivat olla tutkimuksellisesti merkitseviä.

Kokeilu ei torsona voi tuottaa kestäväää ja koko väestöön sovellettavaa tulosta, jonka pohjalta voisi lainsäädännössä edetä. Tällaisenaan koko väestön tasolle vietynä perustulon käyttöönotto maksaisi noin 10—15 miljardia euroa. On toki ymmärrettävää, että näin suurta summaa ei ole ollut käytössä.

Hallitus tavoittelee kokeilukulttuurin toteuttamista, mikä sinänsä voi olla ihan ok, kunhan saadaan kokemukseen perustuvaa tietoa päätöksenteon tueksi. Mutta jos kunnollista kokeiluasetelmaa ei näillä resursseilla saada aikaan, niin mitä hyötyä kokeilusta itse asiassa on? Välillä tuntuu, että kokeilu on hallitukselle itsetarkoitus. Sinänsä perustulon kokei-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

leminen on kannatettavaa, ja arvostamme asiantuntijoita, jotka ovat asiaa valmistelleet, mutta tuntuu nyt sitten siltä, että kunnollinen kokeilu on tehty mahdottomaksi. Ja edelleenkin ihmetyttää, mikä tämän kokeilun perimmäinen tarkoitus loppujen lopuksi on.

18.09 Anneli Kiljunen sd: Arvoisa herra puhemies! Muutama pohdinta vielä tähän hallituksen esitykseen.

Ensinnäkin täytyy se todeta, että varmasti jokainen meistä kannattaa sellaisia kokeiluita, joissa työttömyydestä ihmiset siirtyisivät työelämään, ja siltä osin tätä perusajattelua tästä perustulosta, että ihmisten erilaisissa elämäntilanteissa meidän sosiaaliturva ei katkeaisi eikä toisi erilaisia kannustinloukkuja, jotka sitten estäisivät erilaisiin töihin menemisen.

Mutta, arvoisa puhemies, muutama asia:

Ensinnäkin pohdiskelin tässä, kun luin hallituksen esitystä, mikä tämä kokeiluasetelma on tämän työllistämisen osalta. Kun kyse on hallituksen esityksestä ja hallituksen tekemisestä tämän päivän politiikasta, niin tämä perustulokokeilu on suhteutettava hallituksen tämän päivän ja viimeaikaisiin esityksiin, joilla hallitus on tuonut useita erilaisia heikennyksiä ja kiristyksiä työttömille, ja samanaikaisesti tämän perustulokokeilun kautta se avaa kentän aivan toiseen suuntaan.

Esimerkiksi mikä on työvoimaviranomaisten rooli tässä perustulokokeilussa, ja mikä on näiden työvoimaviranomaisten rooli pitkällä juoksulla? Haemme me mahdollisesti ihan uudenlaista työvoimatoimintakenttää tai työvoimaviranomaisten toimintamuotoja, kun täällä esimerkiksi lukee: "Perustulo vaikuttaa ennen muuta työvoimaviranomaisten työskentelyyn. Perustuloa maksetaan vastikkeetta ilman, että työtön henkilö olisi velvoitettu ilmoittautumaan työ- ja elinkeinotoimistoon tai hakemaan koko-aikatyötä"?

Sitten täällä lukee myös: "Perustulon saaja voi kuitenkin kieltäytyä tai erota työllistymistä edistävästä palvelusta ja koulutuksesta ilman, että hänelle voidaan langettaa korvauksettomia määräaikoja tai karensseja. Tämä tarkoittaa myös sitä, että perustuloa saava henkilö voi kieltäytyä tarjotusta työstä ilman nykyisiä sanktioita. Perustulon saaja ei ole myöskään velvoitettu laatimaan, tarkistamaan tai noudattamaan työllistämis- tai aktivointisuunnitelmaa, eikä hänen tarvitse olla TE-toimiston tavoitettavissa."

Kun katsoo, miten hallitus tällä hetkellä toimii, se toimii juuri päinvastoin, se kiristää työttömien toimeentuloa, kiristää myös sitten työvoimaviranomaisiin olevia yhteydenpitoja ja muita vastaavia, eliikkä nyt kysyisin myös sitä, mikä on tämän hallituksen perimmäinen tavoite tämän päivän politiikalla suhteutettuna tähän perustulokokeiluun. Nyt on tietenkin hyvä asia, että tämä asia tulee sosiaali- ja terveysvaliokuntaan ja me pääsemme aidosti pureutumaan muun muassa tähänkin kysymykseen, mutta tämä jättää monta asiaa pohdittavaksi, mitä hallitus aidosti tällä kokeilulla hakee.

18.13 Sami Savio ps: Arvoisa puhemies! Hallitus on antanut eduskunnalle nyt hallitusohjelman mukaisen esityksen perustulokokeilusta. Sekä perustulossa että tässä kokeilussa on epäilemättä sekä hyviä että huonoja puolia. Suomalainen sosiaaliturvajärjestelmä on kieltämättä monimutkainen ja kankea. Toimiva perustulo mahdollistaisi byrokratian karsimisen ja järjestelmän yksinkertaistamisen. Työllistymisen esteeksi nousevat toisinaan kannustinloukut, jotka perustulo voisi parhaimmillaan poistaa tai ainakin niitä madaltaa. Työllisyyden edistämiseksi tuleekin tehdä kaikki voitava. Tämä perustulokokeilu on myös

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

osoitus hallituksen edistämästä kokeilukulttuurista, jonka perusteella saadaan faktatietoa lainvalmistelua varten.

Arvoisa puhemies! Ainakin osin negatiivisina puolina perustulon osalta mainittakoon toisaalta sosiaaliturvan vastikkeellisuuden häviäminen sekä se, että jos perustulo tehtäisiin tarpeeksi suureksi, elinkustannukset kattavaksi toimeentulomuodoksi, kasvaisivat samalla valtion menot merkittävästi. Tästä kokeilusta puuttuukin käytännön vaikeuksista johtuen verotuselementti, ja käytännössä perustulo edellyttäisi progression kiristämistä. Lisäksi perustulomalleissa tarvittaisiin edelleen lisätukia monille eri väestöryhmille. Perustulo ei siten välttämättä pienentäisi tarveharkintaa tai muutaakaan byrokratiaa kovin merkittävästi.

Arvoisa puhemies! Kokeilukulttuurin edistäminen on sinällään hyvä asia, ja näin on myös perustulon osalta. Hallituksen esityksessä kuitenkin todetaan, että lopullisten johtopäätösten tekeminen on vaikeaa. Laajakantoisia muutoksia tuskin on siis odotettavissa ainakaan nopeasti, mutta toivottavasti tämä kokeilu tuo esille uutta tietoa, joka mahdollistaa ainakin asteittaiset parannukset sosiaaliturvajärjestelmässämme.

18.15 Anna Kontula vas: Arvoisa puhemies! Täällä on esitetty moneen suuntaan pohdintoja siitä, onko otanta riittävä. No, ensinnäkin ne, jotka yhteiskuntatieteitä ovat joutuneet lukemaan, toki tietävätkin, että riittävän otannan koko ei ole vakio vaan se vaihtelee riippuen siitä, mikä on tiedon tarve, mitä halutaan selvittää. Jos me ajattelisimme, että tässä nyt pyritään selvittämään koko väestön kattavaa perustulomallia, niin 2 000 on siihen nähden aika pieni otanta, mutta siihenhän tässä ei nyt pyritäkään. Ja minun nähdäkseni suhteessa niihin kysymyksenasetteluihin, joita tässä esityksessä on asetettu, otanta on aivan riittävä ja perusteltu.

Nyt me kokeilemme työttömyysturvan suojaosan nostoa ja sanktiouhan poistamista. Nämä ovat ne kaksi asiaa, mitkä nyt faktuaalisesti muuttuvat tietyn työttömien ryhmän kohdalla. Kysymys ei ole perustulosta, kysymys on toisenlaisesta filosofiasta työttömyysturvan taustalla, sinänsä erittäin tervetulleesta suunnanmuutoksesta suhteessa viime vuosien kehitykseen ja vielä huomispäivänkin kehitykseen, jossa hallitus toisensa jälkeen esittelee sanktioita lisäävän toimenpiteen toisensa jälkeen.

Meillä on aika paljon tutkimusta siitä, että suomalaisessa keskusteluavaruudessa ei ole lainkaan tapoja puhua työttömistä myönteiseen sävyyn. Sieltä löytyy kaksi tapaa puhua työttömistä: joko syyllistävä tapa, jossa työtön on epäilyksenalainen, häntä epäillään kontrollin puutteesta, laiskuudesta, huonoista elämäntavoista, sosiaaliturvan väärinkäyttämisestä ja vaikka mistä; tai sitten työtöntä puolustelevalle puhe, jossa pyritään osoittamaan, että työtön täyttää keskiluokkaisen, hyvän kansalaisuuden normit, vaikka nyt sitten työtön onkin. Työtön itse ei ole äänessä, työttömien oma kokemus ei ole äänessä suomalaisessa keskustelussa.

Tämä yhteiskunnallinen puhumisen tapa on ollut keskeinen syy sille, että meille on päässyt syntymään semmoinen työvoimapolitiikka, jossa tuntuu luonnolliselta asettaa sanktio toisensa jälkeen työttömän eteen ja jossa ei nähdä mitään ongelmaa siinä, että työttömyysturva muutos muutokselta muuttuu yhä monimutkaisemmaksi ja vaikeammin hallittavaksi ja johtaa siihen, että työttömän näkökulmasta sen ennakointi on äärimmäisen vaikeata.

Jos tämä kokeilu johtaa tämän ajatusrakennelman kyseenalaistamiseen tai jopa purkamiseen, niin silloin se on ehdottomasti maksanut itsensä ja tuottanut itsensä jo takaisinkin. Minä uskon vahvasti, että ihmiset, joita ei koko ajan epäillä ja tukisteta niskavilloista, saa-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

vat huomattavasti enemmän aikaiseksi kuin ihmiset, jotka joutuvat varomaan jokaista askeltaan. Ja aika moni sosiaalipsykologi ajattelee samoin.

Se, mikä vaara tähän uudistukseen liittyy ja minkä takia tässäkin salissa on tänään niin paljon puhuttu siitä, kokeillaanko perustuloa vai eikö nyt kokeilla perustuloa, on se, että jos me saamme perustulotavoitteen näkökulmasta virheellisiä, puutteellisia tai harhaanjohtavia tuloksia tästä kokeilusta ja me miellämme tämän kokeilun perustulokokeiluksi, niin se saattaa johtaa siihen, että keskustelu perustulosta jäätyy tässä maassa vuosikausiksi ja siihen palataan vasta joskus seuraavan poliittikosukupolven myötä, sitten kun muualla maailmassa on ajat sitten kiritty meidän ohi näissä edistyksellisemmissä sosiaaliturvan ja tulonsiirtojen malleissa. Tämän takia minusta on niin oleellisen tärkeää se, että käytetään asioista niiden oikeita nimiä eikä sellaisia eufemismeja, jotka johtavat harhaan ja ehkä piilaavat sen sinänsä hyvän kokeilun käytettävyyttä.

18.20 Ville Tavio ps: Arvoisa herra puhemies! Olen varsin tyytyväinen, että perustulo etenee ja kokeilu alkaa nyt sitten tällä hallituskaudella. Perustulo on sellainen asia, jota olen itse pohtinut, ja muistan, miten kaveriporukassa ja opiskelijapolitiikassakin on käyty sitä keskustelua perustulosta tai kansalaispalkasta. Sitä sosiaaliturvauudistusta todella tarvitaan. Tässä nyt kuitenkin näkee tämän hallituksen toimeliaisuuden — toiset puhuvat, toiset tekevät, tämä hallitus on ryhtynyt toimeen. Sitä ei tietenkään voida välttää, että kaikenlaista kritiikkiä tulee. Oppositio koettaa kaikin tavoin löytää, osa löytää enemmän ja osa vähemmän, huonoa siitä, mutta kyllä tämä ihan hyvältä kokeilulta vaikuttaa.

Sosiaaliturvan tarkoitus ei ole tietenkään passivoida ihmistä vaan luoda huonossa elämäntilanteessa turvaa ja mahdollistaa ihmisarvoinen elämä ja mahdollistaa se, että ihminen siitä huonosta tilanteesta sitten nousee jaloilleen, näin siis yleisesti ottaen. Perustulo, tai miksikä sitä nyt sitten kutsutaankaan, on yksi mahdollinen malli purkaa kannustinloukuja. On siis erittäin hienoa, että hallitus siten kokeilulla edistää tämän parhaan mallin löytämistä Suomeen. Ja en minä usko, että tässä vielä tarvitsee tähän malliin ikään kuin lukkiutua, vaan tämä on kokeilu, ja varmasti siitä saadaan arvokasta tietoa. Toivon, että sitten kokeilun jälkeenkin nopeasti ja tarmolla tämä asia etenee, niin että saataisiin sitten suurempi otantaryhmä ja saataisiin tämä joskus jopa toimintaankin. Tässä kuitenkin on saatavissa säästöjä byrokratiaa karsimalla ja yksinkertaistamalla sosiaaliturvaa.

On tärkeää, että ansiotuloverotus on oikeudenmukaista tämän myötä, siis niissä tilanteissa, joissa ollaan työttömänä ja joudutaan pohtimaan sitä, otetaanko työtä vastaan. Työntekijän verotuksen tulisi siis ehdottomasti keventyä tällä mallilla, ei kasvaa. Tässä ei voi olla kyse verotuksen kasvattamisesta, vaikkakin on selvää, että joku progressio on hyvä olla, jotta saadaan tästä toimiva kombinaatio.

Mitä tässä tulisi mielestäni nyt sitten ottaa huomioon vielä, kun tämä malli laitetaan käyntiin, on ennen kaikkea se kansantaloudellinen vaikutus, jota tällä myös arvioidaan olevan sen lisäksi, mitkä nyt sitten ovat ne empiiriset havainnot siitä, kuinka hyvin nuo kokeiluun päässeet sitten verrokkiryhmänä työllistyvät. Tällähän voi näin äkkiseltään arvioida olevan vaikutusta työvoiman saatavuuteen, eli käytännössä työmarkkinat tällä kyllä kiihtyvät, varsinkin matalapalkka-aloilla, koska tähän mahdollistaa nimenomaan osa-aika- ja pätkätyön vastaanottamisen.

Toivon, että tästä kokeilusta saadaan nyt sellainen positiivinen vire tähän asiaan ja esitetään sitä kritiikkiä rakentavasti, katsotaan, miten kokeilu menee, ja sen jälkeen sitten ryhdytään jatkotoimenpiteisiin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 106/2016 vp

Olen erittäin tyytyväinen, että tämä kokeilu tulee.

18.25 **Jani Mäkelä ps:** Arvoisa rouva puhemies! Vielä kommenttina muutamiin aiempiin puheenvuoroihin:

Mitä tulee työllisyyteen, niin hallituksella on perimmäinen tavoite työttömyyden vähentäminen ja työllisyyden lisääminen, ei sen mutkikkaampaa. Tämä kokeilu tässä ei ole millään tavalla erityisesti sidoksissa muihin työllistämistoimiin ja niiden tehostamistoimiin, vaan kokeilussa selvitetään, miten perustulomalli toimii, ja sen ohella jatketaan muita toimia sivussa, kunnes kenties joskus järjestelmä muuttuu. Ei näillä asioilla ole suoraa yhteyttä.

En malta olla ottamatta esiin edustaja Joona Räsäsen aiempaa puheenvuoroa, jossa hän epäili, että työkaveri siellä sorvin ääressä saattaisi olla kateellinen viereen työllistyvälle kokeiluun osallistuvalla henkilölle. Toivottavasti tämä puheenvuoro nyt ei ollut aivan vakavissaan loppuun asti mietitty. Tätäkö on nykypäivän työväen solidaarisuus? Oltaisiin kateellisia kokeiluun pääsevälle työkaverille, kun kuitenkin samaan aikaan viereen tempputyöllistetään 9 euron palkalla ihmisiä. Eikö tämä hallituksen keino siis olekin paljon parempi kuin SDP:n vanhanaikainen työllisyyden hoito?

Arvoisa puhemies! Edustaja Savio toi esiin hyvin sen ongelman, että perustulo välttämättä ei tarkoita kaikkien tukien poistumista. Tämä kannattaakin huomioida tämän kokeilun mittaan ja kerätä tietoa siitä, mitä tukia kenties poistuu ja mitä ei voida poistaa, ja ottaa niistä havainnoista oppia.

Myös edustaja Juvonen toi aiemmin esiin elämisen kustannusten erilaiset mittasuhteet ympäri maata. Nehän ovat hyvinkin erilaiset eri puolilla maata, pääkaupunkiseudulla kuin vaikka Kainuussa tai Etelä-Karjalassa, ja kokeilun kuluessa onkin syytä seurata tämän asian vaikutusta perustulon määrän kannalta. Onhan niinkin, että työttömän mahdollisuudet työllistyä eri puolilla maata ovat hyvin erilaiset.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan, valtiovarainvaliokunnan ja työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan on annettava lausunto.